

CSATLAKOZZON
a határmenti
mentorhálózat-
hoz.

POVEŽITE SE
v čezmejno
mentorsko
mrežo.

TOOLKIT

Kézikönyv társadalmi vállalkozások számára

**SENS
NETWORK**

www.sens-network.com

Tartalom

.....	1
Vezetői összefoglaló	4
1. Mit nevezünk társadalmi vállalkozásnak?	5
1.1 Európai megközelítés	5
1.2 Magyarországi fogalmak	6
2. Társadalmi vállalkozások Magyarországon	7
2.1 Társadalmi vállalkozások Magyarországon	7
2.2 Társadalmi vállalkozások Zala és Vas megyékben	7
3. Társadalmi vállalkozások jogi környezete Magyarországon	9
3.1 Jogszabályi környezet	9
3.2 Gazdálkodási feltételek	19
4. Társadalmi vállalkozások alapítása és működtetése	20
3.1 Szociális szövetkezeti forma	20
3.2 Jogi személyiségű non-profit gazdasági társaságok	24
3.3 Alapítványok	25
3.4 Egyesületek	26
5. Kulcskérdések a kezdeti fázisban	28
5.1 Végiggondolandó területek köre	28
5.2 Gyakorlati lépések	30
6. Vállalkozásfejlesztés és menedzsment társadalmi vállalkozások esetében	32
6.1 Vízió, misszió és stratégiaalkotás	32
6.2 Stratégia megvalósítása	33
6.3 Sikertényezők	33
7. Társadalmi vállalkozások finanszírozásának lehetőségei	35
7.1 Leggyakoribb finanszírozási fajták	35
7.2 Támogatási lehetőségek csoportosítása	36
7.3 Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése	38
8. Társadalmi vállalkozások számára elérhető háttértámogatások	41
8.1 OFA Nonprofit Kft.	41
8.2 NESST	42

8.3	NIOK	42
8.4	LEADER Helyi Csoportok és munkaszervezeteik.....	43
8.5	Civil Információs Centrumok	43
9.	Jó gyakorlatok bemutatása	45
9.1	Szalapai Szociális Szövetkezet	45
9.2	Hegypásztorkör (Oszkó).....	47
9.3	Kulturális Labor Alkotóművészeti Szociális Szövetkezet (Pécs)	52
9.4	BÁCSALMÁSÉRT Feldolgozó és Értékesítő Start Szociális Szövetkezet	55
10.	Téma-útmutató szociális szövetkezetek alapításához és fenntartásához	58
10.1	Fenntartható mezőgazdaság, élelmiszer-előállítás és feldolgozás:.....	58
10.2	Egyéb, nem élelmiszerjellegű alapanyag- és termék előállítás:.....	59
10.3	Öko-környezettechnológiák, Energetika, Fenntartható építészet.....	60
10.4	Szociális szolgáltatások.....	62
10.5	Egyéb szolgáltatások.....	62
10.6	Ajánlott szakirodalom, további információk:	63
11.	Környezeti útmutató, javaslatok a környezettudatos társadalmi vállalkozási formához.....	64
11.1	Társadalmi vállalkozások – Ökoszociális gazdaság – Fenntartható fejlődés kapcsolata ...	64
11.2	Környezeti szempontok a témaválasztáshoz	67
11.3	Környezeti szempontok a tevékenységben, működtetésben	67
12.	Források	69
12.2	Szemelvényekhez felhasznált források jegyzéke	70
12.3	Ábrajegyzék.....	70
12.4	Táblázatok jegyzéke.....	70

Jelölések:

Dőlt kiemeléssel jelöltük a fejezetek elején található rövid áttekintéseket.

Szemelvények

A kiragadott szemelvényeket keretbe foglalva közöljük forrásmegjelöléssel.
--

A dokumentumot a DDTG Duna Fejlesztő Transznacionális Csoport Nonprofit Kft. készítette a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület megbízásából.

Kiadja a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület.

Készült 150 példányban.

A kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját.

Vezetői összefoglaló

Jelen „TOOLKIT Kézikönyv társadalmi vállalkozások számára” dokumentum az Interreg V-A Szlovénia-Magyarország Együttműködési Program keretében megvalósuló SENS NETWORK elnevezésű SIHU217-es azonosító számú projekt keretében készült azok számára, akik társadalmi vállalkozások alapításával vagy működtetésével kapcsolatos kérdéseikre keresnek válaszokat. Szintén segítséget kívánunk nyújtani a projektben tevékenykedő mentoroknak akik a társadalmi vállalkozások számára nyújtanak segítő szolgáltatásokat térségi szinten, illetőleg a képzésekben résztvevőknek.

A dokumentum első felében jellemzően a téma elméleti megközelítése található, ahol természetesen nem volt célunk új fogalmak vagy elméletek bevezetése, hanem a gazdag magyar szakirodalmi háttérrel tekintettük át, kiegészítve néhol a szintén a projekt keretében lebonyolított kutatás eredményeivel (ami egy külön dokumentumban érhető el: „Komplex felmérés digitális összegzése”), mely dokumentum letölthető a Zala Zöld Szíve Vidékfejlesztési Egyesület honlapjáról a www.zzsz.hu elérhetőségen.

A dokumentum második felében gyakorlatiasabb megközelítést alkalmaztunk és példákon keresztül is bemutattuk, hogy miként működtethető jól egy társadalmi vállalkozás, akár pénzügyileg-, akár szervezetenként vagy a környezeti fenntarthatóság kívánalmainak eleget téve. Az utóbbi két évtizedben fókuszba kerültek a társadalmi vállalkozások mind európai mind magyar viszonylatban, mely folyamathoz kapcsolódóan az eddigiekben is kiváló kézikönyvek, útmutatók készültek, melyek továbbra is alkalmazhatók. A jelen dokumentumban sok esetben mi is támaszkodunk az említett anyagokra, ugyanis nem cél a jól működő gyakorlatok és tudástárak felülírása, jóval inkább az integrációjukra törekedtünk.

Mivel a kézikönyvet elsősorban a projekt célterületén fogják hasznosítani reményeink szerint, ezért sok esetben támaszkodtunk a szintén a projekt részét képező komplex felmérés eredményeire, melyeket itt is közzé teszünk.

A dokumentumban továbbá kiemelten foglalkozunk a szociális szövetkezetekkel, mivel véleményünk szerint ebben a szervezeti formában állnak rendelkezésre leginkább egy társadalmi vállalkozás működtetéséhez szükséges feltételek.

1. Mit nevezünk társadalmi vállalkozásnak?

A társadalmi vállalkozás fogalma és meghatározása, az ilyen szervezetek konkrét operatív tevékenységeinek jellemzői nem tekinthetők teljesen egységesnek sem a hazai, sem a nemzetközi szakirodalomban, ahogy a jogi gyakorlatban sem. Általánosságban ide sorolhatjuk azokat a szervezeteket, amelyek nem egyértelműen és kizárólag vagy a piacon, vagy az állami szektorban működnek. Nem mondhatjuk azonban azt, hogy a szociális vállalkozások csak a nonprofit szektorban helyezkedhetnek el. Ha a szociális vállalkozásokat a szociális gazdaság körében értelmezzük, akkor azokat az üzleti és a nonprofit szektor közötti határra kell helyoznünk.

1.1 Európai megközelítés

A szakirodalomban számos olyan kritérium található, amelyek segítenek a szociális vállalkozások körének meghatározásában. Az európai gyakorlatban a legszélesebb körben alkalmazott kritériumokat az EMES (The Emergence of Social Enterprise in Europe, az európai szociális vállalkozás kialakulása) kutatói hálózat dolgozta ki; az Európai Bizottság által alkalmazott meghatározási keret is erre támaszkodik. A kritériumrendszer három dimenziót (gazdasági, társadalmi és vállaltirányítási) használ. A gazdasági dimenzió alapvetően a nonprofit szektortól való leválasztást jelenti, míg a társadalmi dimenzió a profitorientált szektor tiszta formáitól való elhatárolást tartalmazza. A kritériumrendszer alapvető elemei a következők:

Gazdasági dimenzió:

- áruk folyamatos előállítása és/vagy szolgáltatások folyamatos értékesítése
- jelentős gazdasági kockázat
- a fizetett munka minimális összege

Szociális dimenzió:

- kifejezett cél a közösség javának szolgálata
- polgárok vagy civil társadalmi szervezetek által indított kezdeményezések
- korlátozott profitelosztás

Vállaltirányítási dimenzió:

- magasfokú autonómia
- a döntéshozatali jogkör nem a tőketulajdonon alapul
- részvételre épülő.

Az Európai Bizottság meghatározása szerint "a társadalmi vállalkozás, mint a szociális gazdaság szereplője olyan vállalkozás, amelynek elsődleges célja az, hogy társadalmi hatást érjen el, nem pedig az, hogy tulajdonosainak vagy részvényeseinek hasznot hozzon. Piaci működése abból áll, hogy a vállalkozás eszközével, innovatívan állít elő javakat, illetve nyújt szolgáltatást, többletbevételeit pedig elsősorban szociális célokra fordítja. Irányítása felelősségtudatos és átlátható, különösen azáltal, hogy abba munkavállalóit, ügyfeleit és a gazdasági tevékenységében érintett feleket is bevonja"¹.

1.2 Magyarországi fogalmak

Hazánk ezen a területen az EU-hoz képest arányaiban elmaradásban van, mivel az Európai Unióban a foglalkoztatottak 6,5%-a dolgozik a társadalmi célú gazdaságban, Magyarországon ez az arány csak 4,7% körül van.

A témával Magyarországon is több kutató foglalkozik, Dr. Péter Zsolt szerint „hazánkban NESST EUROPE Nonprofit Kft. által leírt, viszonylag széles körben használatos fogalom szerint a társadalmi vállalkozás „olyan tudatosan tervezett vállalkozói tevékenység, mely társadalmi problémák innovatív megoldására jött létre. A társadalmi vállalkozások lehetnek nonprofit szervezetek, melyek üzleti modelleket alkalmaznak alapvető küldetésük eléréséhez, és lehetnek üzleti vállalkozások, melyek üzleti céljuk mellett jelentős társadalmi hatás elérésére törekszenek”².

Fejlesztéspolitikai szempontból azon nonprofit gazdasági társaságokat és civil szervezeteket (egyesületek, alapítványok), valamint egyes olyan egyházi szervezeteket, szociális szövetkezeteket, tekintjük társadalmi vállalkozásoknak, amelyek társadalmi célkitűzéseik mellett üzleti területen megvalósítható célkitűzésekkel is rendelkeznek, gazdálkodásuk eredményét a társadalmi cél érdekében visszaforgatják, költségvetésükben és szervezeti működésükben érvényesítik a részvételen alapuló döntéshozatal elvét³.

¹ Defourny, J. - Nyssens, M. (2013): 31.

² Péter Zs. 2018: 2.

³ GINOP 2017: 26.

2. Társadalmi vállalkozások Magyarországon

Ebben a fejezetben a magyarországi és a célterületen működő társadalmi vállalkozások számáról adunk egy rövid áttekintést, valamint ismertetjük az alkalmazott módszertani kritériumokat melyek alapján az adatsorban szereplő szervezetek besorolásra kerültek.

2.1 Társadalmi vállalkozások Magyarországon

2017-ben országos átfogó kutatás készült a magyar társadalmi vállalkozásokról az Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft. megbízásából, a GINOP-5.1.2-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt keretében⁴.

A tanulmány a társadalmi vállalkozásoknak tekintette Magyarországon az alábbi kritériumokkal rendelkező szervezeteket:

- az évi 500 ezer Ft feletti bevétellel és legalább 1 fő foglalkoztatottal rendelkező alapítványok, egyesületek, egyházi szervezetek,
- az évi 500 ezer Ft feletti bevétellel és legalább 1 fő foglalkoztatottal rendelkező nonprofit gazdasági társaságok,
- a szociális szövetkezetek.

2015-ben előbbi kritériumok alapján 13.014 szervezet sorolható ebbe a körbe, melyből arányaiban az Egyesületek (39,81%) majd a szociális szövetkezetek (20,60%) képviseltetik magukat legtöbben.

2.2 Társadalmi vállalkozások Zala és Vas megyékben

A SENS NETWORK projekt során végzett kutatásban az 1.1 alfejezetben meghatározottakból, illetőleg a fenti kutatásból kiindulva egy szervezetet két alapvető megközelítés alapján soroltunk be a társadalmi vállalkozások körébe. Az első esetben értékelnünk kell egy adott szervezet tevékenységét az alapján, hogy működése során rendelkezik-e konkrét társadalmi céllal. A másik megközelítés megkísérli a szociális vállalkozások körét a szervezeti és működési forma alapján meghatározni. Noha az első megközelítés alkalmazásával a szociális vállalkozások valódi hatókörét funkcionálisabban meg lehet ragadni, kutatásunkban mégis a másodikat kellett alkalmaznunk.

⁴ „Alapkutatás a társadalmi vállalkozások működéséről.” Zárótanulmány az OFA Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Kft. megbízásából, a GINOP-5.1.2-15-2016-00001 „PiacTárs” kiemelt projekt keretében. Miskolc, 2017.

Ennek alapján, meghatározandó a felmérés alapsokaságát, a következő szervezeti formákat nevezhetjük társadalmi vállalkozásoknak:

- legalább egy alkalmazottal rendelkező alapítványok, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- legalább egy alkalmazottal rendelkező egyesületek, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- egyházi szervezetek legalább egy alkalmazottal, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- nonprofit üzleti szervezetek legalább egy alkalmazottal, minimális éves bevételük 1 000 000 Ft
- szociális szövetkezetek.

A KSH gazdasági szervezeti nyilvántartása alapján a célterületen ezeknek a szervezeteknek a száma megállapítható (1. táblázat), így meghatározható az alapsokaság is. Az adatok csak a működő szervezetekre vonatkoznak.

1. táblázat A célterületen szociális vállalkozásként besorolt szervezetek száma, 2016⁵

Szervezet típusa	Vas	Zala	Összesen
Nonprofit (alapítvány, egyesület, nonprofit üzleti szervezet)	200	252	452
Egyházi szervezet	11	11	22
Szociális szövetkezet	25	47	72
Összesen	236	310	546

⁵ KSH Gazdasági és nonprofit szervezetek online adatbázisa (https://www.ksh.hu/stadat_evkozi_3_2) és NAV Társasági Adó online (<https://www.nav.gov.hu/nav/adatbazisok>) adatbázisa alapján saját szerkesztés.

3. Társadalmi vállalkozások jogi környezete Magyarországon

Mint ahogy az előző fejezetekből láthattuk hazánkban nincs egyelőre egységes szabályozása a társadalmi vállalkozásokra vonatkozóan, így a jogi környezetet az egyes szervezeti formákra vonatkozó jogszabályok ismertetésén keresztül mutatjuk be.

3.1 Jogszabályi környezet

Az egyes szervezeti formákra vonatkozóan az alábbi jogszabályok az irányadók:

Szociális szövetkezetek:

A szociális szövetkezetekre a 2006. évi X. a szövetkezetekről szóló törvény vonatkozik, melynek 3. pontja tér ki a szociális szövetkezetekre. A törvény legutóbbi módosításai 2017. január 1-től hatályba léptek. A módosítás alapján a szociális szövetkezetnek a nevében viselnie kell a fő tevékenységére utaló megjelölést, valamint a „szociális szövetkezet” megnevezést, másrészt kötelezővé vált egy helyi önkormányzat vagy nemzetiségi önkormányzat, illetve ezek jogi személyiségű társulásának tagsága.

A vonatkozó jogszabály főbb elemei:

14.§ (1) A szociális szövetkezet célja a hátrányos helyzetben lévő tagjai számára munkafeltételek teremtése, valamint szociális helyzetük javításának egyéb módon történő elősegítése.

(2) A szociális szövetkezetnek a nevében viselnie kell a fő tevékenységére utaló megjelölést, valamint a „szociális szövetkezet” megnevezést.

(3) A szociális szövetkezet közhasznú jogállású lehet.

15.§ (1) A szociális szövetkezetnek a természetes személy tagjain kívül legalább egy helyi önkormányzat vagy nemzetiségi önkormányzat, illetve ezek jogi személyiségű társulása (a továbbiakban együtt: önkormányzat), vagy jogszabályban meghatározott karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet tagjának kell lennie.

(2) Szociális szövetkezetnek - az önkormányzat, továbbá karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet tag kivételével - nem lehet személyes közreműködést nem vállaló tagja.

(3) A szociális szövetkezet esetében a nem természetes személy tagok száma nem haladhatja meg a taglétszám huszonöt százalékát.

16.§ (1) A szociális szövetkezet karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet tagjának tagsági jogviszonya megszűnik, ha e tag közhasznú jogállása megszűnik.

(2) A szociális szövetkezet karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezet tagja a közhasznú jogállásának megszűnéséről köteles haladéktalanul tájékoztatni a szociális szövetkezet vezető tisztségviselőjét.

18.§ (1) A szociális szövetkezetek esetében a személyes közreműködés sajátos formája a közös termelésben való, a tagsági jogviszonyon alapuló közvetlen közreműködés (a továbbiakban: tagi munkavégzés).

(2) A tagi munkavégzés önálló, más munkavégzésre irányuló jogviszonyt szabályozó törvény hatálya alá nem tartozó jogviszony, amelyben az elvégzett munka ellentételezése a tagi munkavégzés arányában részben vagy egészben a tagok által közösen megtermelt javak természetben történő átadásával is megvalósulhat.

(2a) A szociális szövetkezet tagja tagi munkavégzés keretében más munkáltatónál nem végezhet munkát.

(3) Tagi munkavégzésre irányuló jogviszonyt az létesíthet és tarthat fenn

a) akit az állami foglalkoztatási szerv a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény szerint legalább három hónapja nyilvántart, vagy

b) aki legalább három hónapja közfoglalkoztatási jogviszonyban áll.

19.§ (1) A szociális szövetkezet a tagi munkavégzésre irányuló jogviszonyban álló tagjával a tagsági jogviszony fennállása alatt munkavégzésre irányuló további jogviszonyt nem létesíthet. Ha a szociális szövetkezet tagi munkavégzési jogviszonyban lévő tagja a tagsági jogviszonya fennállása alatt más foglalkoztatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyt létesít vagy tart fenn, e jogviszony tartama alatt a szociális szövetkezettel fennálló tagi munkavégzési jogviszonya szünetel.

(2) A szociális szövetkezet alapszabályának tartalmaznia kell

a) a tagi munkavégzési jogviszonyban álló tag által teljesítendő munkafeladatok meghatározását, az elvégzett munkafeladatok dokumentálásának módját, és

b) a munkafeladat teljesítéséhez igazodóan a szövetkezet által megtermelt javakból történő részesedés módjának és mértékének (ellenértékének) meghatározását.

(3) A (2) bekezdés b) pontja szerinti ellenértéket úgy kell meghatározni, hogy alkalmas legyen

a) a tag teljesítményének figyelembevételére és

b) a megtermelt javakból való részesedés teljesítménnyel arányos meghatározására.

20.§ (1) Tagi munkavégzés esetén a tagnyilvántartásnak tartalmaznia kell a tagi munkavégzési jogviszony keletkezésének, megszűnésének időpontját, szüneteltetésének kezdő és végső időpontját is.

(2) Tagi munkavégzési jogviszony esetén a tagsági jogviszony keletkezését és megszűnését követő öt napon belül a tag, illetve a volt tag részére a nyilvántartás személyére vonatkozó adattartalma alapján igazolást kell kiállítani.

21.§ (1) A szociális szövetkezet alapszabálya a tagi munkavégzési jogviszonyban állók számára előírhatja, hogy a tag alapításkor, illetve belépéskor vagyoni hozzájárulást nem köteles szolgáltatni, hanem azt a tagsági jogviszonya keletkezésétől számított egy éven belül - az alapszabályban meghatározott időpontban és módon - köteles a szövetkezet részére rendelkezésre bocsátani. A nem pénzbeli hozzájárulás esetében ez a rendelkezés akkor alkalmazható, ha az alapszabály értelmében a tag a nem pénzbeli hozzájárulást a szövetkezetben végzett munkavégzése során megtermelt és a tulajdonába kerülő javak szövetkezet részére történő átadásával teljesíti.

(2) Ha a szociális szövetkezet alapítói között tagi munkavégzési jogviszonyt létesítő olyan személyek is vannak, akik a vagyoni hozzájárulásukat az (1) bekezdés szerint teljesítik, e személyeket a cégbejegyzéskor a vagyoni hozzájárulás megfizetése és a vagyoni hozzájárulás teljesítésének határideje vonatkozásában figyelmen kívül kell hagyni.

A közfoglalkoztatás alapjain szerveződő szociális szövetkezetek – a szociális szövetkezetek között – jól elkülönült csoportot alkotnak. Annak érdekében, hogy ez az altípus jogi

szabályozásban is önállóságot és elismerést nyerjen a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény módosításával a törvény III. Fejezete kiegészült a 3/A alcímmel, mely a fenti szervezeteket "**Start szociális szövetkezet**" néven külön is nevesíti.

21/A.§ (1) A start szociális szövetkezet olyan szociális szövetkezet, amelynek alapítása és működése - a szociális szövetkezetre vonatkozó előírásokon felül - megfelel az ezen alcímben foglalt előírásoknak is.

(2) A start szociális szövetkezetnek a nevében - a fő tevékenységére utaló megjelölés mellett - a „start szociális szövetkezet” megnevezést kell viselnie.

21/B.§ (1) A start szociális szövetkezet

a) alapításában és működésében részt kell vennie a közfoglalkoztatásra vonatkozó jogszabályok szerint közfoglalkoztatónak minősülő önkormányzatnak, és

b) alapítói között lennie kell olyan személynek, aki az önkormányzattal közfoglalkoztatási jogviszonyban áll, vagy a tagsági jogviszonya keletkezését megelőző egy éven belül közfoglalkoztatási jogviszonyban állt (a továbbiakban együtt: közfoglalkoztatott).

(2) A start szociális szövetkezet működése során biztosítani kell, hogy a szövetkezetnek legyen közfoglalkoztatott tagja, ennek hiányában olyan tagja, aki a tagsági jogviszony keletkezésekor a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény szerinti álláskeresőnek minősül, azzal, hogy ezen személy tagsági jogviszonyának megszűnése és az e bekezdés szerinti feltételeknek megfelelő új tag tagsági jogviszonyának keletkezése közötti időtartam nem lehet hosszabb három hónapnál.

Jogi személyiségű non-profit gazdasági társaságok

Hazánkban 2007. július 1-től lehet nonprofit gazdasági társaságot alapítani. Működésükre 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) és a 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról (Ctv.) 9/F. § vonatkozik.

Gazdálkodási forma kód alapján a kettős könyvvitelt vezető jogi személyiségű non-profit gazdasági társaságok közé az alábbiak tartoznak:

- 572 – Nonprofit korlátolt felelősségű társaság,
- 573 – Nonprofit részvénytársaság,

- 575 – Nonprofit közkereseti társaság,
- 576 – Nonprofit betéti társaság

Speciális szabályok Ctv.:

9/F.§ (1) A gazdasági társaság nonprofit jellegét a cégnévben a társasági forma megjelölésénél fel kell tüntetni.

(2) Az a gazdasági társaság minősül nonprofit gazdasági társaságnak és cégnevében az a gazdasági társaság tüntetheti fel a nonprofit jellegét, amelynek létesítő okirata tartalmazza, hogy a gazdasági társaság tevékenységéből származó nyereség a tagok között nem osztható fel, hanem az a gazdasági társaság vagyonát gyarapítja.

(3) Nonprofit gazdasági társaság bármely társasági formában alapítható és működtethető. Nonprofit gazdasági társaság létrejöhet úgy is, hogy a cégnyilvántartásba bejegyzett gazdasági társaság legfőbb szerve elhatározza a nonprofit gazdasági társaságként való továbbműködést.

(4) A nonprofit gazdasági társaság az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvényben (a továbbiakban: Civil tv.) meghatározottak szerint közhasznú jogállású is lehet. A közhasznú szervezeti minőséget - a társaság alapításakor vagy később - kérelemre a cégbíróság állapítja meg. A közhasznú szervezeti jellegét cégnevében a nonprofit gazdasági társaság feltüntetheti.

(5) A nonprofit gazdasági társaság a Civil tv. 32. § (3)-(5) bekezdésétől eltérően a létrejöttét követően is kezdeményezheti közhasznú jogállásának megállapítását, amelyet a cégbíróság - a létesítő okiratban rögzített tartalmi követelmények elbírálását követően - nyilvántartásba vesz, ha

a) közszolgáltatási szerződést kötött és

b) magánokiratban vállalja a Civil tv. szerinti közhasznúsági feltételek teljesítését.

(6) Ha a közhasznú szervezetnek minősülő nonprofit gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a társaság tagjai részére a tartozások kiegyenlítése után csak a megszűnéskori saját tőke összege adható ki, legfeljebb a tagok vagyoni hányadának teljesítéskori értéke erejéig. Az

ezt meghaladó vagyont a cégbíróság a létesítő okirat rendelkezései szerint fordítja közcélokra. Ilyen rendelkezés hiányában a fennmaradt vagyon a Nemzeti Együttműködési Alapot illeti.

57/A.§ Nonprofit gazdasági társaság más társasági formába csak nonprofit jellegének megtartásával alakulhat át, csak nonprofit gazdasági társasággal egyesülhet, illetve csak nonprofit gazdasági társaságokká válhat szét.

Alapítványok

Működésük szintén a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.)-ban van szabályozva az alábbi főbb pontok szerint:

3:378.§ [Az alapítvány fogalma] Az alapítvány az alapító által az alapító okiratban meghatározott tartós cél folyamatos megvalósítására létrehozott jogi személy. Az alapító az alapító okiratban meghatározza az alapítványnak juttatott vagyont és az alapítvány szervezetét.

3:379.§ [Az alapítvány tevékenységének korlátai]

(1) Alapítvány nem alapítható gazdasági tevékenység folytatására.

(2) Az alapítvány az alapítványi cél megvalósításával közvetlenül összefüggő gazdasági tevékenység végzésére jogosult.

(3) Alapítvány nem lehet korlátlan felelősségű tagja más jogalanynak, nem létesíthet alapítványt és nem csatlakozhat alapítványhoz.

3:380. § [Alapítvány létesítése több alapító által]

(1) Több személy együttesen is létesíthet alapítványt.

(2) Ha több alapító létesít alapítványt, az alapítói jogokat az alapítók együttesen gyakorolják.

3:381.§ [Az alapításra vonatkozó jognyilatkozat visszavonása] Az alapító a nyilvántartásba történő bejegyzés jogerőre emelkedéséig vonhatja vissza az alapításra vonatkozó jognyilatkozatát.

3:382. § [A vagyoni juttatás teljesítése]

(1) Az alapító köteles az alapítványi cél megvalósításához szükséges, az alapító okiratban vállalt vagyoni juttatást teljesíteni.

(2) Az alapítónak legalább az alapítvány működésének megkezdéséhez szükséges vagyont a nyilvántartásba-vételi kérelem benyújtásáig át kell ruháznia az alapítványra.

(3) Az alapítónak a teljes juttatott vagyont legkésőbb az alapítvány nyilvántartásba vételétől számított egy éven belül kell átruháznia az alapítványra.

(4) Ha az alapító az alapító okiratban meghatározott határidőn belül a teljes juttatott vagyont nem ruházza át az alapítványra, a kuratórium az alapítót megfelelő határidő tűzésével felszólítja kötelezettségének teljesítésére. A határidő eredménytelen elteltét követően a nyilvántartó bíróság - a kuratórium bejelentése alapján - az alapítói jogok gyakorlását felfüggeszti. A felfüggesztés időtartama alatt az alapítói jogokat a nyilvántartó bíróság gyakorolja.

(5) Az alapítói jogok felfüggesztése nem mentesíti az alapítót az alapító okiratban vállalt kötelezettségei alól.

3:384. § [Az alapítvány vagyonának kezelése, védelme]

(1) Az alapítvány vagyonát céljának megfelelően, az alapító okiratban meghatározott módon kell kezelni és felhasználni.

(2) Az alapító és a csatlakozó az alapítvány részére juttatott vagyont nem vonhatja el és nem követelheti vissza; az alapító okirat ettől eltérő rendelkezése semmis. Ezt a rendelkezést megfelelően alkalmazni kell az alapító és a csatlakozó jogutódjára is.

3:391.§ [Az alapító okirat tartalmi elemei]

(1) A jogi személy létesítő okiratának általános kötelező tartalmi elemein kívül az alapítvány alapító okiratában meg kell határozni

- a) az alapítvány határozott vagy határozatlan időre történő létesítését, határozott időre történő létesítésnél a határozott időtartamot;
- b) az alapítványi vagyon kezelésének és felhasználásának szabályait;
- c) a kuratóriumi tagság keletkezésére és megszűnésére vonatkozó szabályokat, a kuratóriumi tagság határozott vagy határozatlan időre szóló voltát, határozott idejű kuratóriumi tagság esetén a határozott időtartamot, továbbá a kuratórium tagjaira vonatkozó kizáró és összeférhetlenségi szabályokat; és
- d) a kuratóriumi tagsági díjazás megállapításának szabályait.

(2) Az alapító okirat szükség szerint rendelkezik

- a) az alapító jogainak meghatározott alapítványi szerv hatáskörébe utalásáról;
- b) az alapítói jogok átruházásának szabályairól;
- c) az alapítványhoz való csatlakozásnak vagyoni juttatás fejében történő megengedéséről, annak feltételeiről és a csatlakozót megillető alapítói vagy egyéb jogokról;

- d) gazdasági tevékenység folytatásáról és ennek kereteiről;
- e) az alapítványi szervek hatásköréről és eljárási szabályairól;
- f) az alapítók gyűlésének létesítéséről és e gyűlés működési szabályairól;
- g) az e törvényben nem nevesített alapítványi szervek létesítéséről, eljárási szabályainak meghatározásáról, tagjainak kinevezéséről, visszahívásáról és javadalmazásáról;
- h) az alapítvány képviseletének részletes szabályairól, ideértve az alapítvány munkavállalóival szemben a munkáltatói jogok gyakorlásának a meghatározását;
- i) a kedvezményezettek körének meghatározásáról, illetve a kedvezményezett személyek megjelöléséről, továbbá a kedvezményezetteket megillető szolgáltatásról és jogokról;
- j) az alapítvány jogutód nélküli megszűnése esetére az alapítvány fennmaradó vagyona jogosultjának megnevezéséről.

3:393.§ [Az alapító okirat módosítása]

(1) Semmis az alapító okiratban az alapítvány céljának módosítása, kivéve, ha az alapítvány a célját megvalósította, vagy a cél elérése lehetetlenné vált, és az új cél megvalósítására az alapítvány elegendő vagyonnal rendelkezik.

(2) Semmis az alapító okirat olyan módosítása, amely az alapítvány vagyonának csökkentésére irányul, vagy - ha az alapítványhoz csatlakozás történt - az alapítvány jogutód nélküli megszűnése esetére kijelölt kedvezményezett személyét megváltoztatja.

3:397.§ [A kuratórium]

(1) A kuratórium az alapítvány ügyvezető szerve. A kuratórium tagjai az alapítvány vezető tisztségviselői.

(2) A kuratórium három természetes személyből áll, akik közül legalább kettőnek állandó belföldi lakóhellyel kell rendelkeznie.

(3) Az alapítvány kedvezményezettje és annak közeli hozzátartozója nem lehet a kuratórium tagja. Az alapító okirat eltérő rendelkezése semmis.

(4) Az alapító és közeli hozzátartozói nem lehetnek többségben a kuratóriumban. Az alapító okirat eltérő rendelkezése semmis.

(5) Az alapító az alapítvány egyszemélyes ügyvezető szervéül kurátort nevezhet. A kurátorra a kuratóriumra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell.

Egyesületek

Ugyancsak a Polgári Törvénykönyv szabályozza a működésüket, a főbb vonatkozó jogszabályi hivatkozások az alábbiak:

3:63.§ [Az egyesület fogalma]

(1) Az egyesület a tagok közös, tartós, alapszabályban meghatározott céljának folyamatos megvalósítására létesített, nyilvántartott tagsággal rendelkező jogi személy.

(2) Egyesület nem alapítható gazdasági tevékenység céljára.

(3) Az egyesület az egyesületi cél megvalósításával közvetlenül összefüggő gazdasági tevékenység végzésére jogosult.

(4) Az egyesület vagyonát céljának megfelelően használhatja, vagyonát nem oszthatja fel tagjai között, és a tagok részére nyereséget nem juttathat.

(5) Az egyesület alapszabálya az egyesület valamely szervezeti egységét jogi személlyé nyilváníthatja.

3:64.§ [Létesítés]

Az egyesület létrehozásához alapszabály elfogadása, az alapszabály elfogadásához legalább tíz személy egybehangzó akaratnyilatkozata szükséges.

3:65. § [Az egyesületi tag jogállása]

(1) Az egyesület tagja jogosult az egyesület tevékenységében részt venni.

(2) Az egyesület tagjait egyenlő jogok illetik meg és egyenlő kötelezettségek terhelik, kivéve, ha az alapszabály különleges jogállású tagságot határoz meg.

(3) A tag tagsági jogait személyesen gyakorolhatja. A tag tagsági jogait akkor gyakorolhatja képviselőn keresztül, ha azt az alapszabály lehetővé teszi. A tagsági jogok forgalomképtelenek és nem örökölhetők.

(4) Az egyesület tagja nem köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni. A tag az egyesület tartozásaiért saját vagyonával nem felel.

3:66.§ [A tagok kötelezettsége]

(1) Az egyesület tagja köteles az alapszabályban meghatározott tagi kötelezettségek teljesítésére.

(2) Az egyesület tagja nem veszélyeztetheti az egyesület céljának megvalósítását és az egyesület tevékenységét.

3:67.§ [A tagsági jogviszony keletkezése]

(1) Az egyesületi tagság az alapításkor az egyesület nyilvántartásba vételével, az alapítást követően a belépési kérelemnek a közgyűlés általi elfogadásával keletkezik.

(2) A tagok személyére vonatkozó adatok nem nyilvánosak.

3:68. § [A tagsági jogviszony megszűnése]

(1) A tagsági jogviszony megszűnik

- a) a tag kilépésével;
- b) a tagsági jogviszony egyesület általi felmondásával;
- c) a tag kizárásával;
- d) a tag halálával vagy jogutód nélküli megszűnésével.

(2) A tag tagsági jogviszonyát az egyesület képviselőjéhez intézett írásbeli nyilatkozattal bármikor, indokolás nélkül megszüntetheti.

3:71.§ [Közgyűlés, a közgyűlés hatásköre. A küldöttgyűlés]

(1) Az egyesület döntéshozó szerve a közgyűlés.

(2) A tag jogosult a közgyűlésen részt venni, szavazati jogát gyakorolni, a közgyűlés rendjének megfelelően felszólalni, kérdéseket feltenni, javaslatokat és észrevételeket tenni.

(3) A közgyűlés hatáskörébe tartozik az alapszabály módosítása; az alapszabály ettől eltérő rendelkezése semmis.

3:72.§ [A közgyűlés összehívása és napirendje]

(1) A közgyűlés évente legalább egy alkalommal ülésezik. Az alapszabály négy évnél ritkább ülésezést előíró rendelkezése semmis. A közgyűlési meghívó elküldése és a közgyűlés napja között legalább tizenöt napnak kell eltelnie.

(2) A közgyűlési meghívó az általános tartalmi elemeken túl tartalmazza

a) határozatképtelenség esetére a megismételt közgyűlés időpontját, helyét és az eltérő határozatképességi szabályokra vonatkozó figyelemfelhívást; és

b) küldöttgyűlés tartása esetén az erre a körülményre történő utalást.

(3) A közgyűlés helyszínét elegendő a meghívóban megjelölni akkor is, ha az eltér az egyesület székhelyétől.

3:74.§ [A közgyűlés ülésezése]

(1) A közgyűlés nem nyilvános; azon a tagokon és az ügyvezetésen kívül a közgyűlés összehívására jogosult által meghívottak és az alapszabály vagy a közgyűlés határozata alapján tanácskozási joggal rendelkező személyek vehetnek részt.

(2) A tag a közgyűlés ülésén tagsági jogait személyes részvétel helyett elektronikus hírközlő eszközök igénybevételeivel akkor gyakorolhatja, ha az alapszabály az igénybe vehető elektronikus hírközlő eszközöket, valamint azok alkalmazásának feltételeit és módját úgy határozza meg, hogy a tagok azonosítása és a tagok közötti kölcsönös és korlátozásmentes kommunikáció biztosított legyen.

(3) Ha a közgyűlést nem szabályszerűen hívták össze, az ülést akkor lehet megtartani, ha az ülésen a részvételre jogosultak legalább háromnegyede jelen van, és egyhangúlag hozzájárul az ülés megtartásához.

(4) A szabályszerűen közölt napirenden szereplő kérdésben hozható határozat, kivéve, ha a részvételre jogosultak legalább háromnegyede jelen van és a napirenden nem szereplő kérdés megtárgyalásához egyhangúlag hozzájárul.

3:77 § [Az ügyvezetés ellátása] Az egyesület ügyvezetését az egyesület ügyvezetője vagy az elnökség látja el. Az egyesület vezető tisztségviselői az ügyvezető vagy az elnökség tagjai.

3:78.§ [Elnökség]

(1) Az elnökség három tagból áll. Semmis az alapszabály olyan rendelkezése, amely háromnál kevesebb tagú elnökség felállítását írja elő.

3.2 Gazdálkodási feltételek

A társadalmi vállalkozásoknak természetesen ugyanazon szigorú gazdálkodási feltételeknek kell megfelelniük, mint bármilyen más vállalkozásnak természetesen az adott szervezeti forma szerinti követelményeket figyelembe véve. **Itt kell megemlíteni, hogy esetükben az átlátható gazdálkodás és a társadalmi kontroll kiemelten fontos szempont.** „A könyvvezetés és beszámoló készítés általános szabályait a Számviteli törvény tartalmazza (2000. évi C. törvény). A törvény szabályai a civil szervezetekre is vonatkoznak. Az alapítványok és az egyesületek az “egyéb szervezet” fogalmába tartoznak e törvény értelmében. Tekintettel arra, hogy a civil szervezetek nem a piaci élet általános szereplői, ezért sajátos könyvvezetési, beszámoló készítési és számviteli feladataikat a törvény rendelkezéseit szem előtt tartva, s a törvény felhatalmazása alapján kormányrendeletek is szabályozzák. Ebből kiindulva a civil szervezetnek ismernie kell a Számviteli törvényt, az Egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. Törvényt, a Civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló 2011. évi CLXXXI törvényt, valamint a 479/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet, amely a számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól rendelkezik.”⁶

⁶ <https://www.nonprofit.hu/tudastar/mely-jogszab%C3%A1lyok-szab%C3%A1lyozz%C3%A1k-nonprofit-szervezetek-k%C3%B6nyvvezet%C3%A9s%C3%A9t>

4. Társadalmi vállalkozások alapítása és működtetése

Miután az előző fejezetekben megismerkedtünk a társadalmi vállalkozások leggyakoribb formáival ismertetjük, hogy az egyes szervezeti formák alapításának milyen lépései vannak, milyen felételek mentén hozhatjuk létre a saját társadalmi vállalkozásunkat.

3.1 Szociális szövetkezeti forma

A szociális szövetkezet létrehozásához legalább 7 alapító tag szükséges. Az alapító tagok lehetnek természetes személyek (14-18 év közötti természetes személy a törvényes képviselő hozzájárulásával, vagy 18 év fölötti természetes személy), önkormányzatok, továbbá jogszabályban meghatározott karitatív tevékenységet ellátó közhasznú jogállású szervezetek.

A szövetkezet tagjai azonos jogokkal rendelkeznek. A tag alapvető jogai a következők: részt venni a szövetkezet tevékenységében, részesedés a gazdálkodás eredményéből, az őt megillető szolgáltatásokat igénybe vehesse, hogy a közgyűléseken szavazati joggal részt vegyen, hogy tisztséget viseljen. Az azonos jogok értelmében egy tag egy szavazati joggal bír a szövetkezet döntést hozó szervében a közgyűlésben.⁷

A nem természetes személy tagok száma nem haladhatja meg a taglétszám huszonöt százalékát. Az egyes tagok vagyoni hozzájárulása nem haladhatja meg a tőke tizenöt százalékát, a nem természetes tagok vagyoni hozzájárulásának összege pedig nem haladhatja meg a tőke egyharmadát.

A szövetkezet alapítását az alapító tagok részvételével tartott alakuló közgyűlés határozza el. Az alakuló közgyűlés több feladatot is elvégez. Így megválasztja a levezető elnököt, a jegyzőkönyvvezetőt és a jegyzőkönyv két hitelesítőjét; kimondja a szövetkezet megalakulását és elfogadja az alapszabályát.

A közgyűlés dönt az igazgatóság elnökéről és tagjairól, továbbá a felügyelő bizottság elnökéről és tagjairól.

Az alakuló közgyűlésről jegyzőkönyvet kell felvenni, melyet a levezető elnök, a jegyzőkönyvvezető, valamint a jegyzőkönyv két hitelesítője ír alá. Ekkor fogadják el az alapszabályt, amit minden tagnak alá kell írnia. Az alapszabályt és módosításait közokiratba,

⁷ Nagyné-Soltész 2015: 3.

ügyvéd vagy valamelyik alapító tag jogtanácsosa által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni. Ezt a szabályt kell alkalmazni az alapszabály módosítása esetén is.

Az alapszabály a szervezetet szervezetének, működésének és gazdálkodásának alapokmánya. Tartalmaznia kell többek között: a szervezetet célját, cégnevét (amelyben viselnie kell a fő tevékenységre utaló és a „szociális szervezet” megjelölést), székhelyét, fő tevékenység, illetve az engedélyköteles tevékenységek felsorolását, a tag személyes közreműködésének lehetséges módjait. Az alapszabályban szerepelnek a szervezet tagjainak jogait és kötelezettségeit tartalmazó szabályok, ide tartozik például a vagyoni hozzájárulás azon mértékének meghatározása, amelynek teljesítése minden tag számára kötelező.

A szervezetet alapszabálya határozza meg a közgyűlés hatáskörét, összehívásának módját, a szavazati jog gyakorlásának feltételeit és módját, az igazgatóság létszámát, hatáskörét, az igazgatóság elnökének és tagjainak nevét és lakóhelyét; a szervezet működésének időtartamát (ha azt határozott időre alapítják), illetve az abból való kilépés feltételeit.

A szervezetet alapszabálya rögzíti a szervezetet képviselőnek és cégjegyzésének módját, a tagfelvétel és a kizárás szabályait, a pótbefizetés és a tagi kölcsön feltételeit, a szervezetet és a tag gazdasági együttműködésére vonatkozó feltételeket.

A szervezetet alapítását az alapszabály közjegyzői okiratba vagy ügyvédi, illetve jogtanácsosi okiratba foglalásától és ellenjegyzésétől számított harminc napon belül be kell jelenteni a szervezetet székhelye szerint illetékes nyilvántartó bírósághoz. A szervezetet a bejegyzés iránti kérelem benyújtását követően végezhet gazdasági tevékenységet.

A szociális szervezetben a működés demokratikus elveken alapul, minden tag egy szavazattal rendelkezik tehát, vagyoni hozzájárulásától függetlenül. A szociális szervezetek esetében nincs meghatározva az alapításkori tőke minimális összege (ellentétben például a Kft. legkevesebb 3 millió forint alapításkori törzstőkéjével).

További előny – egyebek mellett –, hogy a szociális szervezet vezető tisztségviselője esetében járulékfizetési kötelezettség csak akkor keletkezik, ha tényleges juttatás ellenében látja el vezetői feladatait. A szociális szervezetet, mint speciális vállalkozási formát nem terheli továbbá szakképzési hozzájárulás-fizetési kötelezettség sem.

További előny, hogy egy szervezetben egyesülnek a vállalkezési és a közösségfejlesztő funkciók. E kettős célkitűzés az, ami a szövetkezetet különlegessé teszi a vállalkozások számára is.

A tagoknak és hozzátartozóiknak nyújtott juttatások fedezése céljából a szociális szövetkezet adózott eredményéből közösségi alapot képez. A közösségi alapból nyújtott juttatások lehetnek különösen: szociális juttatások és más támogatások, étkezési hozzájárulás, nyugdíj-kiegészítés, üdülési hozzájárulás, oktatási, képzési támogatások, ösztöndíj, nyelvtanfolyam támogatása, közművelődési, kulturális és sport-tevékenységek támogatása. A szociális szövetkezet az adóévben képezett közösségi alap 6,5 százalékát adókedvezményként veheti igénybe.

Emellett megteremti az önfoglalkoztatás lehetőségét. Kizárólag szociális szövetkezet keretében van lehetőség a fent említett tagi munkavégzési jogviszonyban történő foglalkoztatásra. A szociális szövetkezetben a tagi munkavégzés önálló, más munkavégzésre irányuló jogviszonyt szabályozó törvény hatály alá nem tartozó tagi jogviszony, amelyben az elvégzett munka ellentételezése – részben vagy egészben, a tagi munkavégzés arányában –, a tagok által közösen megtermelt javak természetben történő átadásával is megvalósítható. A tagi munkavégzési jogviszonyban munkát végző tag után négy évig a szociális szövetkezet – csökkenő mértékben – mentesül az egészségügyi szolgáltatási járulék megfizetése alól, továbbá nem kell szociális hozzájárulási adót fizetnie.

A tag által fizetendő adók és járulékok és azok mértéke függ attól, hogy e jogviszonyban tevékenykedő tag a juttatását a megtermelt javak formájában vagy pénzben kapja. Pénzbeli juttatás esetén a tag 16% személyi jövedelemadót és 10% nyugdíjjárulékot fizet.

A tagi munkavégzési jogviszonyban álló tag a megtermelt javak előállításával vagy feldolgozásával teljesített személyes közreműködése ellenértékéért, juttatásként részesülhet a közösen megtermelt javakból. Ezek a juttatások a személyi jövedelemadóról szóló törvény értelmében adómentesek, amennyiben a juttatás értéke havonta a minimálbér összegét nem haladja meg.

Szintén adómentes, ha a tag fogyasztásra kész étel vásárlására felhasználható utalványt (Erzsébet-utalványt) kap és ennek értéke havonta nem haladja meg a minimálbér 25%-át.

A tagi munkavégzés keretében történő foglalkoztatás – mint látható – olyan preferált foglalkoztatási lehetőség, amely kizárólag a szociális szövetkezet keretében valósulhat meg.

A tagi munkavégzési jogviszony esetében a szociális szövetkezet alapszabályának a fent említettek mellett tartalmaznia kell:

- a tag által teljesítendő munkafeladatok meghatározását, az elvégzett munkafeladatok dokumentálásának módját,
- a munkafeladat teljesítéséhez igazodóan a szövetkezet által megtermelt javakból történő részesedés módjának és mértékének (ellenértékének) meghatározását (az ellenértéket úgy kell meghatározni, hogy az alkalmas legyen a tag teljesítményének figyelembe vételére és a megtermelt javakból való részesedés teljesítménnyel arányos meghatározására).

A szövetkezet és a tag gazdasági együttműködése keretében teljesítendő feladatok és vállalások, valamint a tag által igénybe vehető szövetkezeti szolgáltatások köre – az alapszabály keretei között – a szövetkezet és a tag között kötött megállapodásban határozhatóak meg.

Érdemes azt is megemlíteni, hogy amennyiben a szociális szövetkezet tagi munkavégzési jogviszonyban álló tagja munkavégzésre irányuló más jogviszonyt létesít vagy tart fenn, e más jogviszony fennállása alatt a tagi munkavégzési jogviszonya és biztosítási jogviszonya szünetel.

A tagi munkavégzési jogviszony kezdetét legkésőbb a tagi munkavégzési jogviszony első napján, a munkavégzés megkezdése előtt kell bejelenteni az egészségbiztosító szervnek. Továbbá azt is be kell jelenteni, ha a tagi munkavégzési jogviszony megszűnik vagy szünetel. Ennek bejelentési határideje nyolc nap.

A szociális szövetkezetnek havonta adatot kell szolgáltatnia az adóhatóság részére is a tagi munkavégzési jogviszonyról, a tag után fizetendő egészségügyi szolgáltatási járulékról, a nyugdíjjárulék alapjáról, a nyugdíjjárulék összegéről.

Ezt az adatszolgáltatási kötelezettséget havonta, az összes tagi munkavégzési jogviszonyban lévő tagról teljesíteni kell, azokról is, akik után az adott hónapban nem keletkezett semmilyen járulékfizetési kötelezettség, mivel a kedvezmények érvényesítése az adatszolgáltatás alapján történik.

A szociális szövetkezetnek a tagja részére tagi munkavégzési jogviszonyáról e jogviszony év közbeni megszűnése esetén soron kívül, egyébként pedig a tárgyévet követő év január 31-ig kell igazolást kiállítania és átadnia.

Mint látható, a szociális szövetkezetek lehetőséget kínálnak az önkormányzatok részére is ahhoz, hogy a helyi foglalkoztatási és szociális gondokat enyhítsék és ehhez akár – amennyiben erre lehetőség adódik – további forrásokra pályázatot nyújtsanak be.⁸

A közfoglalkoztatás alapjain szerveződő szociális szövetkezetek – a szociális szövetkezetek között – jól elkülönült csoportot alkotnak. A „**Start szociális szövetkezetek**” esetében az alapításban és a működésében részt kell vennie a közfoglalkoztató önkormányzatnak, illetve az alapítók között lennie kell olyan személyeknek, akik közfoglalkoztatottként az önkormányzattal közfoglalkoztatási jogviszonyban állnak, vagy a tagsági jogviszonyuk keletkezését megelőző egy éven belül közfoglalkoztatási jogviszonyban álltak.

A start szociális szövetkezet működése során biztosítani kell, hogy a szövetkezetnek legyen közfoglalkoztatott tagja, ennek hiányában olyan tagja, aki a tagsági jogviszony keletkezésekor álláskeresőnek minősül. Ezen személy tagsági jogviszonyának megszűnése és az új tag tagsági jogviszonyának keletkezése közötti időtartam nem lehet hosszabb három hónapnál.

A jogszabályban meghatározott szociális szövetkezeteknek a nevében - a fő tevékenységre utaló megjelölés mellett - a "start szociális szövetkezet" megnevezést is viselnie kell.⁹

3.2 Jogi személyiségű non-profit gazdasági társaságok

Bármely társasági forma létrehozható nonprofit gazdasági társaságként: így lehet közöttük betéti társaság, korlátolt felelősségű társaság is. Főszabályként az adott társasági formára jellemző társasági jogi szabályokat kell betartani az alapításukkor. A fő különbség a for profit szférához képest, hogy eredményüket, eredménytartalékukat nem oszthatják fel, azt osztalékként – az őt létrehozó tagok részére – még megszűnés esetén sem szabad kifizetni! A

⁸ Feik 2017.

⁹ <https://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/figyelem-aktualis-informaciok-a-szocialis-szovetkezeteket-erinto-jogszabalyvaltozasokrol>

létrehozásukat célzó részletjogszabályok nem az új Polgári Törvénykönyvben, hanem a kapcsolódó Cégtörvényben találjuk.¹⁰ Lásd 3.1. alfejezet!

3.3 Alapítványok

Az alapítvány alapító okirattal jön létre. Az indokolás alapján az alapító az alapító okiratban meghatározza:

- az alapítvány célját,
- szervezetét és
- a cél megvalósításához vagyont rendel.

A nyilvántartásba-vételi kérelem benyújtásáig az alapítónak legalább az alapítvány működésének megkezdéséhez szükséges vagyont az alapítványra kell ruháznia a Ptk. 3:382. § (2) bekezdése értelmében, valamint a teljes vagyon átruházásának pedig a nyilvántartásba vételtől számított 1 éven belül kell megtörténnie. Ennek elmaradása esetén a kuratórium (az alapítvány ügyvezető szerve) felszólítja az alapítót a teljesítésre, akit – akkor, ha továbbra sem teljesít – az alapítói jogok gyakorlása alól felfüggesztenek. A vagyont a társaság céljának megfelelően, az alapító okiratban meghatározott módon kell kezelni és felhasználni, valamint a juttatott vagyont sem visszakövetelni, sem pedig elvonni nem lehet.

Megkülönböztetünk zárt, valamint nyílt alapítványt attól függően, hogy ahhoz lehet-e csatlakozni, vagy pedig nem. A csatlakozás feltételeit az alapító határozza meg az alapítói okiratban, mely, ha nem tér ki a csatlakozás lehetőségére, akkor az alapítványt zártnak kell tekinteni.

Az alapítványt egy vagy több személy – ez esetben az alapítói jogok együttes gyakorlásával – együttesen hozhatja létre. Az alapításra vonatkozó jognyilatkozat a nyilvántartásba történő bejegyzés jogerőre emelkedéséig vonható vissza.¹¹

Az alapító okirat tartalmi elemeit a Ptk. 3:391. § határozza meg. Az (1) bekezdésben találjuk a kötelező elemeket, míg a (2) bekezdés tartalmazza a lehetséges tartalmi elemeket.

- Kötelező tartalmi elemek:
 - alapítvány neve

¹⁰ Suller 2016.

¹¹ Fülöp 2016.

- székhelye
- célja
- alapító neve, lakcíme
- vagyoni hozzájárulás mértéke
- vezető tisztségviselő (a kuratórium tagjai az alapítvány vezető tisztségviselői)
- határozott időtartamra vagy határozatlanra hozzák létre, előbbi esetén a pontos időtartamot
- az alapítvány vagyonának a kezelésének szabályait, a vagyon felhasználásának módját
- kuratóriumi tagság keletkezésére és megszűnésére vonatkozó szabályokat, a tagság határozott időtartamú, akkor pontosan a tartamot, vagy azt, hogy határozatlan
- kuratórium tagjának a díjazása
- Nem kötelező, de lehetséges tartalmi elemek:
 - az alapító a jogait az alapítványi szerv hatáskörébe utalhatja, ennek a szabályai
 - az alapítványhoz való csatlakozás lehetőségét, a csatlakozók jogait tartalmazó szabályok
 - gazdasági tevékenység folytatását és annak szabályait
 - alapítványi szervek hatáskörét és az eljárási szabályait
 - az alapítók gyűlésének létesítéséről és e gyűlés működési szabályairól
 - a Ptk.-ban nem nevesített alapítványi szervek létesítéséről, eljárási szabályainak meghatározásáról, tagjainak kinevezéséről, visszahívásáról és javadalmazásáról
 - az alapítvány képviselőtének szabályait, ki gyakorolja a munkáltatói jogokat
 - az alapítvány kedvezményezettjeinek körét, illetve azok jogait, az őket megillető szolgáltatásokat
 - az alapítvány jogutód nélküli megszűnése esetére az alapítvány fennmaradó vagyona jogosultjának megnevezését

3.4 Egyesületek

Egyesületet magánszemélyek, jogi személyek, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei hozhatnak létre. Az alapító tagok lehetnek csak magán vagy csak jogi személyek, de alapítható egyesület úgy is, hogy az alapítók között vegyesen magán és jogi

személyek is vannak. Az alapító tagoknak az alapításkor mindig jelen kell lenniük, megbízás alapján alapító tagként nem lehet eljárni.¹²

Egyesületet legalább 10 fő tag hozhat létre úgy, hogy ez a 10 alapító tag a szervezet megalakulását kimondja, alapszabályát megállapítja és ügyintéző, képviseleti szervét megválasztja. Az egyesületnek magyarországi székhellyel kell rendelkeznie. Alapító vagyon az egyesület alapításához nem szükséges.

Az alakuló ülésen el kell fogadni az alapszabályt, és utána meg kell választani az egyesület képviselőjét és a tisztségviselőket, akiknek nevét, lakcímét a létestő okiratnak és a jegyzőkönyvnek egyértelműen tartalmazni kell. A választás az alapszabály rendelkezése szerint lehet nyílt vagy titkos

Az alakuló ülésről jegyzőkönyvet kell készíteni, amely mellé a jelenlévő tagok nevét, címét és aláírását tartalmazó jelenléti ívet kell felvenni és a bejegyzéshez mellékelni. A jegyzőkönyvnek egyértelműen tartalmazni kell, hogy az egyesület mikor, hány fővel alakult meg és tartalmaznia kell, hogy a tisztségviselőket hogyan választották meg. Ezután a tisztségviselőknél elfogadó és összeférhetetlenségi nyilatkozatot kell tenniük.¹³

¹² http://eupalyazatiportal.hu/egyesulet_alapitasa/

¹³ <https://www.civilek.hu/tudastar/egyesulet-letrehozasanak-lepesei/>

5. Kulcskérdések a kezdeti fázisban

Mielőtt belevágnánk egy társadalmi szervezet létrehozásába át kell gondolnunk néhány témakört, hogy már az induló fázisban a leginkább megfelelő döntéseket hozzuk meg a vállalkozással kapcsolatban. Miután megszületett a végső elhatározás lépésről lépésre kell haladni a szükséges teendőket illetően.

5.1 Végiggondolandó területek köre

Elsőnek természetesen a legmegfelelőbb szervezeti formát kell meghatározni a társadalmi vállalkozásunk számára. A 3. és 4. fejezetben bemutatottaknak megfelelően az alábbi lehetőségeket ajánljuk:

- szociális szövetkezet
- non-profit Kft.
- alapítvány, egyesület.

Nagyon fontos alaposan azt végiggondolnunk, hogy az a tevékenység, amit folytatni szeretnénk biztosan társadalmi vállalkozás formájában valósítható-e meg leginkább, vagy pedig egyéb for-profit formában szeretnénk-e működtetni. Összefoglalásul vessük össze a társadalmi vállalkozási formák előnyeit és hátrányait:

Előnyök:

- különleges ösztönzők vagy ösztönzők beszerzése a szociális vállalkozási tevékenységek elvégzéséhez;
- bizonyos típusú munkavállalók foglalkoztatása;
- a tulajdonosok felelősségének korlátozása a társaság alapszabályának szabad megválasztásával;
- társadalmi kohézió és a szociális problémák előmozdítása.

Hátrányok:

- a nyereség felosztás tilalma
- a működési célok viszonylag korlátozott köre.

Amennyiben úgy látjuk, hogy a szervezet fő tevékenységéhez kapcsolódó gazdálkodás eredményes (nyereséges) lehet, akkor a szociális szövetkezet vagy non-profit gazdasági társaság létrehozása javasolt, amennyiben inkább valamilyen társadalmilag hasznos cél

elérése érdekében fog működni a szervezet melyhez kapcsolódóan jelentősebb bevételre nem számítunk az alapítványi vagy egyesületi forma indokoltabb.

Akkor érdemes nonprofit gazdasági társaság létrehozásán gondolkodni, amikor bizonyos társadalmi közös szükségletet alapvetően nem nyereségérdekelt módon szeretnénk kielégíteni. A nonprofit gazdasági társaság létrehozásának nem feltétele, hogy feltétlenül a társadalmi közös szükséglet kielégítésére törekedjen. A nonprofit gazdasági társaság sajátos működéssel létrehozott olyan társaság, amely nem a tagjai jövedelemszerzésére irányul.

Szintén kérdéses, hogy tudunk-e az alapításkor valamilyen formában a működéséhez szükséges alapítói vagyont biztosítani a szervezet számára, amennyiben igen abban az esetben az Alapítványi vagy non-profit gazdasági társaság létrehozása lehet a megfelelő.

Fontos még végig gondolnunk, hogy a döntéshozatal szempontjából mennyire tudunk hatékonyak lenni, egy egyesület esetében például több időt vesz igénybe a fontosabb döntések meghozatalához szükséges közgyűlés összehívása, míg pl. egy non-profit kft. esetében az ügyvezető a ráruházott döntési jogkörben saját maga járhat el.

Amennyiben megtaláltuk a megfelelő szervezeti formát általánosságban az alábbiakat kell meghatározunk:

- **a szervezet célja:** természetesen első lépésként azt kell tudnunk, hogy milyen tevékenységet szeretnénk folytatni elsődlegesen. Az útmutató további fejezeteiben található példák arra vonatkozóan, hogy melyek a leggyakoribb működési területek, illetőleg milyen vállalkozások értek el sikereket különböző célokkal. Természetesen ha időközben változtatni kívánunk a tevékenységünkön azt a későbbiekben megtehetjük ugyanazon a szervezeti formán belül.
- **a vállalkozás neve:** próbáljunk olyan nevet választani, amely utal a tevékenységünkre, így könnyebben megjegyezhetőek leszünk az emberek számára. Fontos, hogy leellenőrizzük, hogy létezik-e már egy másik szervezet ugyanilyen elnevezéssel.
- **vállalkozás székhelye:** szintén végig kell gondolnunk, hogy mi lesz a vállalkozásunk bejegyzett székhelye, annak tudatában, hogy erre a címre fogjuk kapni a hivatalos leveleket, itt fognak keresni az ügyfeleink, illetőleg rendelkezésre áll-e a megfelelő infrastruktúra (pl. Internet, telefon...).

- **bizonyos szervezeti formák esetén a vállalkozásnak induló vagyonnal kell rendelkeznie ez akár többmillió Forintot is jelenthet (pl. non-profit kft. esetében).** Az alapítói vagyon felett már az alapított szervezet fog rendelkezni, tehát amennyiben később meggondolnánk magunkat ezt a befektetett összeget már csak jogi úton kaphatjuk vissza.

5.2 Gyakorlati lépések

Amennyiben végiggondoltuk a fenti kérdésköröket és kiválasztottuk a számunkra leginkább optimális szervezeti formát akkor általánosságban az alábbi teendők vannak (természetesen ezek a lépések az adott szervezetre vonatkozóan értendők lásd 3. fejezet!).

- **alapítás költségeinek megbecsülése és biztosítása:** fel kell mérnünk, hogy milyen költségekkel fog járni a szervezet megalapítása (pl. igénybe vesszünk-e ügyvédet, szükségünk van-e közjegyzőre, lesz-e könyvelőnk) és ezt az összeg milyen módon fog majd rendelkezésünkre állni.
- **szükséges okiratok és dokumentumok előkészítése:** az alapító tagoknak természetesen igazolniuk kell személyi azonosságukat, illetőleg további információk megadására lehetnek kötelezettek. A vezető tisztségviselőknek szükségük lesz a további ügyintézés érdekében ügyvéd által ellenjegyzett aláírás mintára vagy közjegyző által elkészített aláírási címpéldányra. Szintén szükséges igazolnunk, hogy a szervezet székhelyként való bejegyzéséhez hozzájárul az ingatlan tulajdonosa
- **létesítő okirat elkészítése:** ez a dokumentum rögzíti az adott szervezet esetében legfontosabb információkat. Fontos kiemelni, hogy tartalma és elnevezése szervezetenként változó (alapítvány esetében alapítói okirat, non-profit társas vállalkozások esetében társasági szerződés etc.)
- **szervezet nyilvántartásba vétele:** szintén szervezeti formától függ, hogy a székhely szerinti Törvényszékre vagy az illetékes Cégbíróságra kell-e benyújtanunk a bejegyzésre vonatkozó kérelmünket. A kérelmet a létesítő okirat elkészülte után mielőbb érdemes benyújtanunk a megfelelő szervhez.
- **bankszámla nyitása:** meglévő bankszámla nélkül manapság már nem lehet eredményes gazdálkodást folytatni, arról nem is szólva, hogy az adóhatóság is kérni fogja ennek meglétét.

- **adóhatósághoz történő bejelentés:** a Nemzeti Adó- és Vámhivatalhoz való bejelentkezés már elektronikus úton történik, ennek benyújtásához érdemes könyvelő segítségét kérni.
- **kamarai nyilvántartásba vétel:** cégbejegyzésre kötelezett gazdálkodó szervezetek a cégjegyzékbe való bejegyzését követő öt munkanapon belül kötelesek a székhelyük szerinti illetékes területi gazdasági kamaránál a kamarai nyilvántartásba való bejegyzését kérni.

6. Vállalkozásfejlesztés és menedzsment társadalmi vállalkozások esetében

Elmondható, hogy azok a szervezetek képesek hosszú távon sikeresen működni, akik előtt tiszta jövőkép áll, képesek ennek stratégiai megfogalmazására, konkrét célokká történő lebontására és szervezeti szinten el tudnak köteleződni ennek a kijelölt iránynak a megvalósításában. Fontos tehát kijelölnünk, hogy hová szeretnénk eljutni közép- és hosszútávon, valamint ezt a célt milyen módon tudjuk elérni.

6.1 Vízió, misszió és stratégiaalkotás

Társadalmi vállalkozások esetében kiemelten fontos elem a misszió vagy küldetés meghatározása, ez valójában egy szerep melyet a jövőben kívánunk betölteni. Törekedjünk arra a misszió meghatározásánál, hogy az jól kommunikálható, egyszerű és érthető legyen a célközönség számára. A vállalkozás víziója (jövőképe) egy olyan állapotot rögzít, amelyet a jövőben kívánunk elérni, jellemzően középtávra, 3-5 éves időszakra vonatkozóan jelölik ki.

Mind a vízió mind a misszió a vállalkozásunk jövőjére koncentrál, fentiekén túl kialakításának célja a munkavállalóink és önkénteseink elköteleződésének erősítése. Míg a misszió a jövő felé vezető út elejét, a vízió az út végét jeleníti meg. A missziót belső szellemiség jellemzi, belülről fogalmaz meg elveket, a vízió külső személyiségű, a környezet nézőpontját tükrözi.

A GROW Group három tényezőre vezeti vissza egy szervezet sikertelenségét :

- nincs világos jövőkép és stratégia;
- a szervezet nem tudja megvalósítani, végrehajtani a stratégiát;
- a stratégia elhibázott.

Amennyiben szervezetünk jövőképét meghatároztuk ki kell alakítanunk a megfelelő stratégiát, mely megfelelő helyzetelemzésen alapszik (ebben segíthet pl. a SWOT elemzés vagy a PEST analízis), majd a célok meghatározásával kezdődik, bevett gyakorlat az 1981-ben kidolgozott SMARTER módszer alkalmazása mely az alábbi tényezőket veszi figyelembe:

- Specific – specifikus;
- Measurable – mérhető;
- Achievable – elérhető;

- Result oriented – eredményre orientált;
- Time framed – időben behatárolt;
- Ethical – összhangban van a vállalkozás etikai alapelveivel;
- Resourced – megfelelő erő – a forrásokból kiinduló.

6.2 Stratégia megvalósítása

A kialakított stratégiánkat lépésről lépésre meg is kell valósítunk, melynek legjobb eszköze a stratégiai menedzsment, ami definíció szerint „különböző eljárásokat és elemzéseket integrál, miközben olyan szakadatlan folyamat, mely értékeli a szervezet eredményeit, és hozzáigazítja a külső környezeti változásokhoz. Ez viszonylag bonyolult folyamat, mellyel a szervezetben több menedzser foglalkozik, és mely a szervezet minden alkalmazottjának cselekvését befolyásolja”¹⁴.

A stratégia megvalósításának részfunkciói

- az erőforrások meghatározása, biztosítása és elosztatása;
- a szervezet és vezetési rendszer fejlesztése;
- vállalati kultúra fejlesztése;

A vállalati vezetésnek vizsgálnia kell, hogy a megjelölt célok hogyan valósultak meg, és mik az eltérések, szükséges-e a stratégia módosítása vagy újrafogalmazása, ezért fontos, hogy érvényesüljön a visszacsatolás elve, vagyis kiemelten figyeljünk az alábbiakra:

- vállalat egyes részterületeinek működési zavarai;
- vállalat egészének nem kielégítő működése;
- külső környezet nem várt változásai.

6.3 Sikertényezők

Dr. Nagyné Varga Ilona és Dr. Soltész Anikó a szociális szövetkezetek vonatkozásában, melyet tágabban értelmezhetünk bármely más társadalmi vállalkozásra az alábbi sikerkritériumokat határozza meg¹⁵:

- **„Jó alapötlet, konkrét célok:** az 5.1-es alfejezetben kifejtettük, hogy mennyire meghatározó a szerepe az ötletnek melyre a társadalmi vállalkozásunkat építjük, ha az

¹⁴ Lukčo M.: 2013: 15.

¹⁵ Nagyné-Soltész 2015: 3-5.

ötletünk elhibázott vagy alaptalan akkor könnyen már a kezdeti szakaszban kudarcos lesz a működésünk, míg egy kiváló ötlet félsiker.

- **Tervezés:** a társadalmi vállalkozások is vállalkozások a szó klasszikus értelmében, így a gazdálkodásukat is hasonló módon kell megterveznünk a gazdálkodást, a bevételek és kiadások alakulását és biztosítani a szervezet pénzügyi likviditását.
- **Közösségszervezés:** a szakemberek meggyőződése, hogy egy társadalmi vállalkozás megalakulásához, megalapításához elengedhetetlen feltétel a közösségfejlesztés. Alapvetően fontos, hogy a társadalmi vállalkozás a település életébe integrálódva működjön, lényeges a helyi lakosság támogatása.
- **Megfelelő menedzsment, kulcsemberek:** jellemző, hogy egy-egy vállalkozás megszervezését, majd később a vezetését egy vagy két személy határozta el, és később is ők a szervezet kulcsemberei, motorjai. A menedzsment feladata a helyi természeti, humán erőforrás és piaci lehetőségek integrálása, hasznosítása olyan üzleti modellen keresztül, amely minimalizálja a kockázatokat és maximalizálja a profitot. Elengedhetetlen feltétel, hogy a vezetőség higgyen abban, hogy egy társadalmi cél és egy üzleti tevékenység összeegyeztethető.
- **Motiváció fenntartása:** tagok munkavállalók motiválása, készségeinek, kompetenciáinak felmérésére, a feladatok ennek alapján történő meghatározása. A munkavállalók fejlesztésére, mint szakmai, egyéni és társas kompetenciáik fejlesztésének (kommunikáció, normakövetés, együttműködés, konfliktuskezelés stb.) erősítése, beilleszkedésük segítése.”

7. Társadalmi vállalkozások finanszírozásának lehetőségei

Mint minden vállalkozás számára, így a társadalmi vállalkozások számára is elengedhetetlen kérdés a pénzügyi finanszírozás. A jól működő non-profit szektor a társadalom számára is közvetett- és közvetlen hasznokat hajt, így annak fenntartásából is jelentős részt kell vállalnia. Ebben a fejezetben a téma összetettsége miatt csak a legfontosabb finanszírozási kérdéseket vetjük fel és bemutatunk egy – a társadalmi vállalkozások számára – elérhető támogatási lehetőséget részletesebben, mivel a 2021-2017-es Programozási ciklusban várhatóan megemelkedik az elérhető források száma.

7.1 Leggyakoribb finanszírozási fajták

Egy társadalmi vállalkozás pénzügyi működtetése annyiban tér el egy jellemzően for-profit vállalkozás finanszírozásától, hogy fő tevékenységükből származó bevételek általában nem elegendő a költségek lefedéséhez. Természetesen elsősorban az ő esetükben is a tevékenységekből származó bevételek (pl. helyi termékek értékesítése, szociális szolgáltatások ellátása) a hangsúlyosak – amennyiben nem térítésmentesen végzik szolgáltatásaikat -, de emellett számos kiegészítő pénzügyi forrásra van szükségük melyek közül az alábbiak a legjellemzőbbek:

- **A Magyar Állam, Helyi Önkormányzat és az Európai Unió által biztosított támogatási lehetőségek:** napjainkban a fő tevékenységből származó bevétel mellett a legnagyobb hányadú bevételt jelentik a társadalmi vállalkozások számára, részletesebben foglalkozunk vele a 7.2 és a 7.3 pontokban.
- **Szponzoráció és adományok:** ha megfelelően a szervezetünkre tudjuk irányítani a figyelmet (pl. kampányok lefolytatása), akkor eseti adományokra is számíthatunk, vagy kereshetünk szponzorokat, akik a meghatározott tevékenységet támogatnak folyamatos forrásbiztosítással. Fontos, hogy a kapott adományok és szponzori forrásokat mindig átláthatóan kezeljük és mutassuk be, hogy mire fordítottuk őket.
- **Tagsági díjak:** bizonyos szervezeti formák esetében tagsági díjat fizetnek a tagok, ez a bevételi forrás azonban jellemzően elenyésző a keletkező költségek tekintetében.
- **Saját tőke emelése:** bizonyos társasági formák esetében (pl. Non-profit Kft.) többletforrásra tehetünk szert, amennyiben megemeljük a saját tőkét. Ebben az esetben bevonhatunk befektetőket is, akik ilyen módon részesedést szereznek a vállalkozásban és a döntéshozatalban.

- **Normatív támogatásra** jogosult tevékenységek folytatása: egyes tevékenységek esetében (pl. családi bölcsőde működtetése) amennyiben megfelelünk a szigorú jogszabályi feltételeknek állami normatív támogatásra vagyunk jogosultak, melyet a Magyar Államkincstárnál lehet igényelni.
- **Alternatív finanszírozási formák:** egyre több olyan „új” finanszírozási mechanizmus jött létre a világon, mely egy jó ötlethez vagy egy nemes cél érdekében nyújt segítséget. Ilyenek lehetnek pl. az üzleti inkubátorok melyek helyben tudják segíteni több vállalkozás működését segítő szolgáltatásokkal vagy a szükséges infrastruktúra biztosításával vagy a közösségi finanszírozás, ami a 2000-es évek derekán jött létre és ma már világszerte ismert formái vannak (pl. Kickstarter vagy Indiegogo).
- **Hitelfelvétel:** amennyiben áthidaló jelleggel van szükségünk pénzre, hitelt kérelmezhetünk bankoktól vagy egyéb pénzügyintézetektől, de számítanunk kell rá, hogy a kérelmünk elbírálása több időt fog igénybe venni, mint egy for-profit vállalkozás esetében mivel megalapozottabb üzleti tervet kell készítenünk, hogy a pénzügyintézet reálisnak lássa, hogy a felvett összeget vissza tudjuk törleszteni. Jó hír az, hogy az utóbbi évtizedben Magyarországon is megnőtt azoknak a részlegeknek a bankokban a száma, akik kifejezetten társadalmi vállalkozások, vagy egyéb civil szervezetek finanszírozására szakosodtak. Szintén jellemző a forráshiányos társadalmi vállalkozások esetében, hogy amennyiben elnyernek egy támogatást, annak önerejét nem tudják finanszírozni vagy nehézkessé válik a projekt pénzügyi likviditásának biztosítása. Ebben az esetben célszerű projektfinanszírozási hitelt igénybe venni.
- **1%:** magánszemélyek az SZJA 1%-át felajánlhatják civil szervezeteknek.

7.2 Támogatási lehetőségek csoportosítása

A Szeged-Bereczk szerzőpáros megállapítja, hogy „a társadalmi vállalkozások rendkívüli potenciált hordoznak a magyarországi hátrányos helyzetű csoportok és területek számára. Az elmúlt években számos lehetőség nyílt pénzügyi támogatásukra, egyrészt Európai Unió programok, másrészt a szociális szféra támogatásain keresztül”¹⁶. Az utolsó két programozási ciklus elérhető hazai pályázatait a következők szerint csoportosították:

¹⁶ Szegedi-Bereczk 2017: 610.

2. Táblázat A társadalmi vállalkozásokkal kapcsolatos hazai pályázatok (Szegedi-Bereczk 2017: 612. alapján)

Társadalmi vállalkozás, mint kedvezményezett kör	Társadalmi vállalkozások támogatott csoportként nevesítve	Társadalmi vállalkozások lehetséges inkubátor szervezetei (foglalkoztatási cél)	Társadalmi vállalkozások lehetséges inkubátor szervezetei (civiliek támogatása)	Versenyszféra szereplői
Támogatásra jogosult szervezetek jogi szervezeti formái	Civil és nonprofit szervezetek, társadalmi vállalkozások, társadalmi célú vállalkozások, for-profit vállalkozások	Szociális szövetkezetek, szövetkezetek, önkormányzati tagsággal rendelkező szociális szövetkezetek, alapítványok, nonprofit korlátolt felelősségű társaságok, nonprofit szociális szövetkezetek, civil társadalmi szervezetek, civil szervezetek, helyi önkormányzatok, helyi önkormányzatok intézmény-fenntartó társulásai, helyi önkormányzatok által felügyelt költségvetési szervek, többcélú kistérségi társulások, egyházi szervezetek, non-profit szervezetek	Közhasznú vagy kiemelkedően közhasznú minősítéssel rendelkező társadalmi szervezetek, alapítványok, civil szervezetek, szövetségek	Magyarországon bejegyzett jogi személyiségű, vagy jogi személyiség nélküli szervezetek, valamint egyéni vállalkozók
Pályázatok alapvető céljai	Társadalmi vállalkozások dinamizálása és stabilizálása	Hátrányos helyzetű álláskeresők foglalkoztatásának elősegítése	A civil társadalom és az európai értékek megerősítése	Újonnan alkalmazott megváltozott munkaképességű munkavállalók
Kulcselemek, hívószavak	- piacépes termékek és szolgáltatások - fenntartható üzleti modell - tartós foglalkoztatási lehetőségek	- hajléktalan emberek munkaerőpiaci integrációja - helyi piaci igények kielégítése - gazdaságos működés - önfenntartás - hátrányos helyzetű járások foglalkoztatási képességének növelése - önfenntartó piaci szereplővé válás - a fiatalok foglalkoztatása	- európai polgárság - közös értékek - demokrácia - civil szervezetek és civil társadalom megerősítése	- munkahelyek átalakítása - vissza nem térítendő pénzügyi támogatás - foglalkoztatás

Vizsgálatuk során megállapítják, hogy a támogatható szervezetek kiterjednek a civil, non-profit, de még a for profit formában működő intézményekre is. A támogatások prioritált célja a munkahelyteremtés, a társadalmi vállalkozási formák közül a többek között a szociális szövetkezetek, szövetkezetek, alapítványok, nonprofit korlátolt felelősségű társaságok, nonprofit szociális szövetkezetek, civil társadalmi szervezetek, többcélú kistérségi társulások, egyházi szervezetek, vagy a non-profit szervezetek igényelhettek humán-erőforrás fejlesztési támogatásokat. Szintén jelentős volt az „uniós értékek” megerősítését és disszeminációját támogató lehetősége száma.

Értékelésünk szerint a társadalmi vállalkozások működési támogatásai vagy a működési területüket érintő lehetőségek száma és forrástartalma alacsonyabb a szükségesnél, várhatóan a 2021-2027-es programozási ciklusban kedvezőbb feltételek mellett vehetők igénybe az egyes támogatási jogcímek.

7.3 Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése

Kiváló kezdeményezés és lehetőség volt a Magyar Kormány által 2017-ben meghirdetett majd több alkalommal pontosított Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése GINOP-5.1.7.-17¹⁷ támogatási lehetőség. Az intézkedés kiemelt célja volt a társadalmi célú vállalkozások ösztönzése és támogatása révén olyan szervezetek foglalkoztatási potenciáljának megerősítése, amelyek ötvözik az üzleti valamint a társadalmi szempontokat. Fontos további célkitűzés volt a már működő civil és nonprofit szervezetek, valamint szövetkezetek bázisán új társadalmi célú vállalkozások létrehozásának segítése, illetve a már működő vállalkozások dinamizálása és stabilizálása – piacképes termékek és szolgáltatások előállításának ösztönzése révén, fenntartható üzleti modell alapján – tartós foglalkoztatási lehetőségek létrehozása érdekében.

A felhívás megállapítja, hogy a társadalmi célú vállalkozások Magyarországon is fontos foglalkoztatók lehetnek, ahogy ez a szféra sajátos küldetéséből adódóan nemzetközi szinten tapasztalható. A tartós foglalkoztatási szerepük betöltése érdekében erősíteni kell ezeknek a szervezeteknek a pénzügyi fenntarthatóságát. A társadalmi célú vállalkozások kibontakozásának alapjait a vállalkozásfejlesztés speciális – a KKV-k általános támogatásától

¹⁷ GINOP-5.1.7.-17: 1.

eltérő – támogatáspolitikai eszközei és a foglalkoztatáspolitikai eszközei együttesen teremthetik meg.

Támogatást igénylők köre:

A Támogatási Felhívás azon nonprofit gazdasági társaságok és civil szervezetek (egyesületek, alapítványok), valamint egyes olyan egyházi szervezetek, szociális szervezeteket tekintti társadalmi vállalkozásoknak, amelyek társadalmi célkitűzéseik mellett üzleti területen megvalósítható célkitűzésekkel is rendelkeznek, gazdálkodásuk eredményét a társadalmi cél érdekében visszaforgatják, költségvetésükben és szervezeti működésükben érvényesítik a részvételen alapuló döntéshozatal elvét¹⁸.

Szervezeti forma szerint az alábbiak voltak jogosultak a támogatás igénybevételére (gazdálkodási forma kód alapján):

- kettős könyvvitelt vezető jogi személyiségű non-profit gazdasági társaságok:
 - 572 – Nonprofit korlátolt felelősségű társaság,
 - 573 – Nonprofit részvénytársaság,
 - 575 – Nonprofit közkereseti társaság,
 - 576 – Nonprofit betéti társaság)
- 121 - Szociális szervezetek,
- 569 – Egyéb alapítványok,
- 529 – Egyéb egyesületek,

Fentiekén túl a pályázóknak meg kellett felelniük bizonyos – nem túl szigorú – múltbeli gazdálkodási feltételeknek.

Támogatható tevékenységek:

A Támogatási Felhívás a Széchenyi 2020 Fejlesztési Program további felhívásaihoz hasonlóan a meghatározta a mindenképpen megvalósítandó kötelező tevékenységeket, illetőleg azokat a tevékenységeket, amelyek közül az adott társadalmi vállalkozás szabadon döntheti el, hogy melyiket kívánja lefolytatni.

- Kötelezően megvalósítandó, önállóan nem támogatható tevékenységek:
 - Célcsoporttag – új munkavállaló foglalkoztatása

¹⁸ GINOP-5.1.7.-17: 26.

- Piacra jutás támogatása
- Kötelező tájékoztatás és nyilvánosság
- A projekt menedzsmentjével kapcsolatos tevékenységek
- Választható, önállóan nem támogatható tevékenységek
 - Előkészítési tevékenység
 - Termék/szolgáltatásbővítés, fejlesztés
 - infrastrukturális és ingatlan beruházás
 - Szakmai működés fejlesztése
 - Célcsoport gazdasági szerepvállalásához kötődő egyéni fejlesztő tevékenység, munkaerőpiaci szolgáltatások, tréningek a célcsoport felkészítésére, mobilizálására, motiválására
 - Célcsoport és szakmai megvalósító képzésen való részvétele
 - Szemléletformálást segítő helyi akciók a társadalmi felelősségvállalás keretein belül
 - Honlapfejlesztés

Megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatásakor további kedvezőbb feltételeket biztosított a kiírás.

Pénzügyi feltételek:

A felhívás meghirdetésekor a támogatásra rendelkezésre álló tervezett keretösszeg 16,463 milliárd forint volt, ebből az igényelt támogatások mértékétől függően 300 - 600 db pályázat megvalósítására volt elég fedezet.

A Felhívás alapján igényelhető támogatás vissza nem térítendő támogatásnak minősül, tehát a projekt sikeres lezárása, illetőleg a fenntartási időszakban vállalt kötelezettségek teljesítése esetén a támogatott szervezetnek nem keletkezik visszafizetési kötelezettsége a Támogató felé.

Az igényelhető vissza nem térítendő támogatás összege maximum 250 000 000 Ft volt, azzal a kitételrel, hogy az igényelt támogatás összege nem haladhatta meg 8 órás munkaviszonyban az újonnan teremtett munkahelyeken foglalkoztatottak esetében a 8.500.000 forintot (rész munkaidő esetén arányosított összeget) a projekt teljes megvalósítási idejére. A támogatási intenzitás bizonyos esetekben a 100%-ot is elérhette.

8. Társadalmi vállalkozások számára elérhető háttértámogatások

A társadalmi vállalkozások alapításával és működtetésével kapcsolatosan az alábbi szervezeteket tudnak szakszerű segítséget nyújtani:

8.1 OFA Nonprofit Kft.

Az **OFA Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság** közhasznú szervezet, célja a foglalkoztatás és munkahelymegőrzés elősegítése, innovatív foglalkoztatási formák támogatása, a foglalkoztatást, a munkaerő-piaci integrációt szolgáló programok, projektek végrehajtása.

Tevékenységén keresztül mérhető módon kíván hozzájárulni a foglalkoztatás elősegítéséhez szükséges erőforrások fejlesztéséhez, közvetítéséhez, nyújtásához, a munkaerőpiacon történő beavatkozások innovatív eszközrendszerének fejlesztéséhez, a többletfoglalkoztatást, munkahelymegtartást eredményező folyamatok generálásához, munkaerő-piaci válsághelyzetek menedzseléséhez.

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) majd később az OFA nKft. egy évtizede elkötelezetten támogatja a szociális gazdaság erősödését Magyarországon. 2005 óta sokat tett, tesz a pályázati forrásokból létrejövő szociális szövetkezetek segítése érdekében, a vonatkozó információk, ismeretek, tapasztalatok összegyűjtése és disszeminációja több projektjük keretében valósult meg az elmúlt időszakban.

A Társadalmi vállalkozásokat/szociális szövetkezeteket többféle módon segíti: tanácsadás, projektfejlesztés, projekt- és működési támogatás a pályázati forrásokból.

Elérhetőség:

Központi Ügyfélszolgálati Iroda

Cím: 1036 Budapest, Lajos u. 80. II. em., Tel.: (1) 555-2900, E-mail cím: info@ofa.hu

Nyugat-Dunántúli Ügyfélszolgálati Iroda

Cím: 9700 Szombathely, Kőszegi u. 2, Telefon: 94/887-003, 94/887-004, E-mail cím: info@ofa.hu

www.ofa.hu

8.2 NESsT

Annak ellenére, hogy a Visegrádi országokban - Magyarországon, Csehországban és Szlovákiában – jelentős gazdasági növekedés volt tapasztalható az utóbbi években, sokaknak még mindig problémát jelent olyan munkát találni, amellyel eltarthatják családjukat. Ilyen nehézségekkel küzdők többek között a vidéki munkakeresők, a fogyatékkal élők és kisebbségi csoportok.

A NESsT Visegrádi régióbeli befektetései elsősorban olyan társadalmi vállalkozásokra fókuszálnak, amelyek hátrányos helyzetűeket segítenek képzés- és munkalehetőséghez, melyek segítségével megfelelő jövedelemhez jutnak és el tudják tartani családjukat.

A NESsT olyan társadalmi vállalkozásokba fektet be, melyek méltó munkahelyeket teremtenek hátrányos helyzetű emberek számára. Hosszútávú inkubációs program keretében testreszabott pénzügyi és üzletfejlesztési támogatást nyújt társadalmi vállalkozásoknak feltörekvő piacgazdaságokban. Ezen szervezetek fejlődését végigsegítik a startup fázistól egészen addig amíg stabil, növekedési pályára álló vállalkozássá nem válnak. A szervezetek üzleti tevékenységeik révén olyan tudással, készségekkel és technológiával ruházzák fel közösségüket, amely szükséges megélhetési lehetőségeik javításához és egy méltó jövő megteremtéséhez.

Elérhetőség:

1094 Budapest Berzenczey utca 19. Tel:+36 1 267 0231, <http://www.nesst.org>

8.3 NIOK

A Nonprofit Információs és Oktató Központ (NIOK) Alapítvány küldetése, hogy a civil társadalom Magyarországon a civil szervezetek munkája által is erősebbé és fontosabbá váljon. Ennek érdekében fejlesztik programjainkat, melyek javítják a szervezetek szakszerűségét, eredményességét, és erősítik a civil szektor közigazgatáshoz, üzleti szférához és a társadalom egészéhez fűződő kapcsolatát. Alapvető értéknek tartják az erős, alulról építkező civil társadalmat. Küldetésüknek eleget téve azt szolgálják, hogy a civil szervezetek megerősödjenek az értékteremtésben, s mindezt hatékonyan, fenntartható módon, átláthatóan tehessek. Elérhetőségek:

<https://www.civiltech.hu/contact>

8.4 LEADER Helyi Csoportok és munkaszervezeteik

A LEADER Helyi Csoportok tagsága három szféra - civil, vállalkozói, önkormányzati - képviselőiből tevődött, illetve tevődik össze. Minden LEADER Helyi Csoportoknak van munkaszervezete minden térségben.

Fő céluk és feladatuk térségi szemléletű vidék- és területfejlesztési programok, projektek generálása, megvalósítása, menedzselése, a LEADER program helyi szintű megvalósítása.

A LEADER munkaszervezetek segítséget tudnak nyújtani a társadalmi vállalkozásoknak, szociális szövetkezeteknek a projektfejlesztésekben, a pályázatírásokban, az egyéb helyi szervezetekkel történő kapcsolatfelvételben, együttműködésekben.

Elérhetőségek:

<https://umvp.kormany.hu/umvp-hacsok>

8.5 Civil Információs Centrumok

A Civil Információs Centrumok (CIC-ek) hálózatát a társadalmi és civil kapcsolatokért felelős miniszter működteti és ellenőrzi. A pályázati úton elnyert címet olyan civil szervezetek viselhetik, amelyek vállalták, hogy a Civil tv. 52. §-ában és a címpályázati felhívásban meghatározott feladataikat ellenszolgáltatás nélkül nyújtják. A támogató, szolgáltató hálózat 2012. július 1-jén kezdte meg működését. A CIC-eket működtető civil szervezetek minden megyében és a fővárosban kialakították irodáikat és várják a tanácsra, segítségre szoruló, vagy informálódni vágyó civil szervezetek képviselőit, munkatársait. A CIC-ek feladatát képezi többek között a civil szervezetek működésének szakmai támogatása, fenntarthatóságuk erősítése, továbbá az államháztartás alrendszereiből nyújtott támogatások szabályszerű felhasználásának elősegítése. A Civil Információs Centrumok által nyújtott főbb szolgáltatások a következők:

- segítséget nyújtanak a civil szervezetek számára az adminisztratív kötelezettségek teljesítéséhez;
- tájékoztatást nyújtanak támogatási lehetőségekről, pályázati kiírásokról;
- gyakorlati segítséget kínálnak és egyénre szabott tanácsadást végeznek civil szervezetek számára (jogi, közhasznúsági kérdésekben; pénzügyi, könyvelési, adózási

kérdésekben; pályázati módszerekre, technikákra vonatkozóan; számítógép-kezelés területén);

- elősegítik a kommunikációt és ösztönzik az együttműködést a szektoron belül, és a szektorok között egyaránt.

Elérhetőségek:

Zala megye

Telefon: +36 92 707-626, Cím: 8900 Zalaegerszeg, Kossuth Lajos út 47-51.

Levelezési cím: 8900 Zalaegerszeg, Kossuth Lajos út 47-51.

E-mail: info@zalacivil.hu

Weboldal: www.zalacivil.hu

Facebook: www.facebook.com/ZalaiCivilinformaciosCentrum

Vas megye

Telefon: +36-30-5858-322, Cím: 9700 Szombathely Horváth Boldizsár krt. 9.

Levelezési cím: 9700 Szombathely Horváth Boldizsár krt. 9.

E-mail: vasicic@gmail.com, kriszta.nagy.vasicivil@gmail.com

Weboldal: www.vasicivil.hu, Facebook: www.facebook.com/vasicic

További segítőszervezetek (Zala és Vas megye)

- Hegypásztorkör – Oszkó: 06-30-151-614, hegyasztorkor@oszko.hu
- Kerekerdő Alapítvány, Szombathely: Gyöngyössy Péter, 06-30-395-6624, kerekerdoalap@gmail.com,
- Ökorégió Alapítvány a Fenntartható Fejlődésért, Dötk: Kocsis Anikó, 06-30-4744933, okoregio@t-online.hu
- [Zalai Falvakért Egyesület](#), Zalaegerszeg, Kossuth utca 47-51., Tel: +36 92 511 260, zalafalu@t-online.hu

9. Jó gyakorlatok bemutatása

A fejezetben négy olyan társadalmi vállalkozást mutatunk be, amelyek különböző térségben és területeken működnek, mégis összeköti az, hogy követendő példát nyújtanak a társadalmi vállalkozások területén.

9.1 Szalapai Szociális Szövetkezet

A Szalapai Szociális Szövetkezet a térség jellegzetes élelmiszertermékeit állítja elő és forgalmazza.

A társadalmi vállalkozás adatai:

Név: Szalapai Szociális Szövetkezet

Jogi forma: Szociális Szövetkezet

Székhely: 8341 Szalapa, Fő utca 49.

241 fős lakosú Szalapa a Keszthelyi-hegység északi nyúlványán és a Zalai-dombság keleti lejtőin fekszik. A község elhelyezkedése ideális: közelében olyan népszerű turisztikai célpontok találhatóak, mint a Sümegi vár, a Somló és a Ság-hegy, Sárvár, Hévíz, Keszthely, Kehidakustány, Zalaegerszeg és a Balaton

A Szalapai Szociális Szövetkezet 2013. május 23-án jött létre azzal a céllal, hogy olyan közös érdekelttségű tevékenységet folytasson, amely biztonságos megélhetést, jó minőségű életformát tesz elérhetővé tagjai és munkavállalói számára. A szövetkezet, amit el szeretne érni, hogy a tagok és a szövetkezet közötti együttműködés a munkához jutás elősegítését, a szociális helyzet javítását eredményező tevékenységet és oktatás jellegű feladatokat foglaljon magában.

A Szövetkezet főtevékenysége a „Élelmiszer jellegű bolti vegyes kiskereskedés”. A szövetkezet jelenleg 32 tagból áll, amelyből az egyik a helyi önkormányzat. A szövetkezet a TÁMOP 2.4.3 uniós támogatású pályázaton nyert lehetőséget „fenntartható munkahelyteremtő beruházások” indítására.

A 18 hónapos foglalkoztatási program keretében lehetőség nyílt arra, hogy a szociális szövetkezet a kisléptékű beruházások révén fenntartható és hosszú távra tervezett

munkahelyeket alakítson ki tagjai, illetve hátrányos helyzetű munkavállaló részére. 6 fő részesült képzésben, ebből 1 fő bolti eladó, további 5 fő kispékezelői tanfolyamot végzett el. Az eszközök és berendezések beszerzése, továbbá az épület felújítás is részét képezte a több mint 30 millió forintos, 100%-ban támogatott, utófinanszírozott projektnek.

A támogatásból szociális jellegű, szövetkezeti élelmiszer- és vegyesboltot, növényolaj sajtoló üzemet, és méhészeti kellékek gyártásának is helyet adó fatermékgyártó üzemet és tároló helyiséget alakítottak ki.

A méhészeti keretlécek a hazai igények kielégítésén túl francia és osztrák exportra is készülnek. A méhészeti termékek iránti nagy igény kielégítése érdekében a közfoglalkoztató önkormányzat további 3,8 millió forint kiegészítő támogatást kapott, amiből felújítanak és berendeznek egy régi gazdasági épületet és ide helyezik át a faipari tevékenységet.

Termékeik

- Hidegen és hagyományos módon sajtolt olajok, gyógynövényolajok
- Sajtolási melléktermékek: paleolit lisztek, állati takarmányok
- Méhészetben használatos keretek, etetők, fiókok
- Faládák, fajtékók, Fonott áru

Szolgáltatásaik

- Élelmiszer és vegyi áru bolt működtetése, üzemeltetése
- Növényi magvak bérsajtolása, préselése
- Méhészeti keretlécek és egyéb fatermékek gyártása megrendelésre

1. Ábra A szövetkezet logója

3. Táblázat Gazdálkodási adatok (saját szerkesztés)

	2017	2018
Átlagosan foglalkoztatottak száma	1 fő	0 fő
Mérleg főösszeg	5.269 Eft	4.142 Eft

Értékesítés nettó árbevétele	1.196 E Ft	111 E Ft
Adózott eredmény	3.076 E Ft	- 2.669 E Ft

Elérhetőség: <http://szalapaiszocsov.hu/>

9.2 Hegypásztorkör (Oszkó)

Az oszkói Hegypásztorkör Egyesület már közel 35 éve végzi sikeresen széleskörű társadalmi tevékenységét.

A társadalmi vállalkozás adatai:

Név: Hegypásztör Kör

Jogi forma: egyesület

Székhely: 9825 Oszkó, Molnár Antal u. 4.

98982525 Oszkó, Molnár Antal utca 4.

Alapítás dátuma: 1985

A Hegypásztör Kört 1985-ben helyi fiatalok alakították a Vas megyei Oszkó községben. A civil szervezet már alapításakor megelőzte korát, hiszen a nyolcvanas években még egyáltalán nem volt mindennapi dolog egyesületet létrehozni. Így a térség első társadalmi szervezeteként jegyezték be, mely innovativitását a mai napig megőrizte. Céljuk az volt, hogy a faluhoz tartozó szőlőhegy műemléki értékű prэшázait dokumentálják, lehetőség szerint megmentésük, valamint kulturális programokat szervezve megpróbálják élénkíteni a falu életét, felelevenítve annak hagyományait. Az eredeti elképzelések megtartása mellett az egyesület tevékenysége jelentősen kibővült az elmúlt 25 év alatt. Vidékfejlesztés, értékvédelem, népi építészet, turizmusfejlesztés, szőlészet-borászat, ifjúsági munka, teleház-szolgáltatások, helyi termékek felkarolása. A klasszikus önszerveződés – közösségfejlesztő jellegét megőrizve – szociális foglalkoztatóvá, bizonyos értelemben non-profit vállalkozássá nőtte ki magát. A folyamatos pályázati munka mellett, ma már az egyéb, önálló bevételi források megteremtése is cél. A jelenleg 7 fiatalnak munkát adó szervezet a 650 lakosú Oszkó mellett már térségi, sőt néhány területen megyei és régiós hatókörű tevékenységeket végez.

Helyi-, térségi közösségfejlesztés

Az egyesület működésének alapeleme volt mindig is a közösségi programok. A megalakulást követően hamarosan megvásároltak egy romos állapotú présházat az oszkói szőlőhegy egyik legelhanyagoltabb részén, amit sokéves munkával teljesen felújították. A helyreállítási munkák jelentős részét nyári néprajzi táborok keretében végezték, ahol a helyi és a környékbeli fiatalok mellett az ország különböző pontjáról érkező középiskolások és egyetemisták éltek és dolgoztak együtt. A résztvevők megismerkedhettek a szőlőhegyi építészethez kapcsolódó különböző népi mesterségekkel: aratás, cséplés, kévegettőzés, zsúpolás, sározás, meszelés, stb. Ezt követően az épület és környezetének fenntartása, majd az újabb területek és épületek kialakítása is közösségi munkában történt. Így lehetett, hogy az évek során újabb és újabb generációk fiataljai jutottak közösségi élményhez azáltal, hogy hasznos és értékmentő munkát végeztek és közben az idősektől megtanultak olyan hagyományos mesterségeket, melyek természetes továbböröklése a mai felgyorsult világban teljesen megszakadt.

A népszokások felelevenítése és fenntartása (szüreti felvonulás, pásztorozás, májusfa állítás, lucázás, passió-éneklés), a falu új és régi ünnepei (falunapok, nemzeti ünnepek, mikulás, falukarácsony), az egyéb kulturális programok (helyi színi előadások, színházlátogatások, kézműves foglalkozások, filmvetítések, stb.) mind a napjainkban egyre pusztuló falusi közösséget erősítik. Ennek érdekében hoztuk létre 2005-ben Oszkó központjában többfunkciós Községi Házat. Az épület amellest, hogy közösségi tereket biztosít, helyet ad irodáknak, vinotékának és egy kerékpárkölcsonzónak.

Az egyesület aktív közösségi élete egyéb közösségek létrejöttét generálta: Rozmaring Színjátszócsoporthoz (Oszkó), Palotás Néptánccsoport (Oszkó, Vasvár), Oszkói Nyugdíjas klub és Gyöngyvirág Daloskör. Aktív kapcsolatot tartanak fenn a faluban működő többi civil szervezettel: Nőszövetség, Polgárőr Egyesület, Tűzoltó Egyesület. Együttműködnek nagy programjaik lebonyolításában, összejöveteleikhez helyet biztosítanak a Községi Házunkban. Igazi közösségi színtérré vált az oszkói Teleház, melyet 2001-ben hozott létre a Hegypásztor Kör. A Teleház lehetőséget nyújt a kis falu lakói számára, hogy hozzáférjenek modern irodai és számítástechnikai eszközök használatához: számítógépek, nyomtatók, fénymásoló, fax, Internet-elérés és ezáltal próbálják leküzdeni vidéki létükből adódó hátrányukat. Hasonló okokból fontos a Teleházban elérhető munkaerőpiaci információs szolgáltatás is. Több alkalommal szervezetek számítástechnikai tanfolyamot az érdeklődők részére, valamint

“Teleház-bajnokságot” a számítógépes játékok ifjú ismerői számára. A Teleházban kezdte meg működését a Szerepjáték Klub és a Médiaklub is.

Az ifjúsággal való foglalkozás kezdetektől különös fontosságú volt az egyesület tevékenységében. A fiatalok bevonása, helyi kötődésük erősítése nélkülözhetetlen a kis falvak továbbélése szempontjából. Ezen törekvéseik kiteljesedéseként éveken keresztül láttak el mikrotérségi szinten (6 településen) ifjúságsegítői feladatokat. Önismereti, csapatépítő programokat szerveztek, képzésekre és tanulmányutakra vitték az aktív fiatalokat. Mindezekkel igyekeztek szélesíteni a résztvevők látásmódját annak érdekében, hogy felismerjék mit kezdenek magukkal és társaikkal saját faluközösségükben. Kezdeményezésükre jött létre 2002-ben az Oszkó Ifjúsági Önkormányzat.

A Hegypásztor Kör alapító tagja volt a Nyugat-Dunántúli Ifjúsági Szövetségnek (NYUGI), mely Vas és Zala megyék ifjúsági szervezeteit fogta össze. Éveken keresztül az egyesületet látta el a Szövetség munkaszervezeti teendőit. A NYUGI 2009-ben befejezte tevékenységét.

Szőlészet-borászat, szőlőhegyek térségi fejlesztése

Az oszkói szőlőhegy épített és természeti értékeinek védelmét a mai napig az egyesület fő feladatának tartják. Ennek jegyében készült 1986-ban a szőlőhegy legértékesebb épületeit bemutató könyv, majd a megvásárolt romos présház felújítása és ennek a szomszédságában 2002-ben egy gerendafalú, zsúpfedeles lakópince teljes rekonstrukciója. Ezt követően az oszkói szőlőhegyen 6, majd a Petőmihályfán 2 hagyományos borospince felújítását valósították meg. A helyreállításokat pályázati támogatással, a tulajdonosokkal együttműködve tudták véghez vinni. Mivel a présházfelújításokhoz folyamatosan zsúpra volt szükség és a korábbi években az egyesület több tagja is kitűnően megtanulta a zsúpkészítés munkafázisait az idős mesterektől, elkezdtek nagyobb mennyiségben is foglalkozni a kézi aratással és a rozsszalma-feldolgozással. Ez a tevékenység lett az egyesület első önálló bevételi forrása, hiszen a saját felhasználás mellett egyre nagyobb lett az érdeklődés ezen ritka építőanyag iránt az ország különböző pontjairól. A zsúptető-készítést a mai napig művelik, évről-évre érdekes és értékes közösségi munkát teremtve az aratások és a zsúpelőállítás révén.

2005-ben elkészítették a helyi szőlőhegy rendezési tervét, majd összeállítottak egy tanulmányt, mely bemutatja és dokumentálja a térség szőlőhegyein található hagyományos

építésű présházakat. Az oszkói szőlőhegyen saját erőből rendbe tették a főbejáratnál található két többszáz éves tölgyfa környékét, gyeptűszakaszokat újítottak fel és utakat javítottak.

Azonban azt is látni kellett, hogy nem elegendő csupán az épített értékekkel foglalkozni. Ha az a cél hogy újra élet kerüljön a jelenleg csak pusztuló szőlőhegyekbe, a szőlészet-borászat szakmai hátterének fejlesztésére is energiákat kell fordítani. Ennek jegyében indítottak el egy térségi képzést, melyre 10 településről jártak érdeklődők több mint fél éven keresztül. A tanfolyam folytatásaként 2005-ben megalapították a Hegyháti Borbarát Kört, mely folyamatos szakmai fejlődést biztosít közel 60 tagja számára. Szintén ebben az évben nyitotta meg kapuit a Határmenti Vinotéka a Községi Házban, tovább erősítve a térség borászati jellegét és kapcsolatait más nyugat-magyarországi bortermelő vidékekkel.

Nemzetközi szinten is sikerült szakmai kapcsolatokat építeni: Kőszeg és Vaskeresztes mellett részt vettek a VinEst elnevezésű programban, mely európai kis bortermelő vidékek fejlesztését tűzte ki céljául, és öt európai országból vettek részt benne partnerek.

Az egyesület szőlőhegyi területén egy olyan mintautletvény kialakításán dolgoznak, ahol be szeretnék mutatni az új magyar szőlőfajták mellett a modern szőlészeti technológiákat, ezzel is példát mutatva a térség bortermelői számára.

Turizmusfejlesztés, turisztikai szolgáltatások

Turizmusfejlesztési programjukat 1999-ben fogalmazták meg. Lényege, hogy a szőlőhegy értékeit úgy próbálják megmenteni, továbbéltetni, hogy bemutatható formára hozzák, a turisták számára elérhetővé téve azokat. A turizmus révén plusz források válnak elérhetővé a fejlesztésekhez és a helyi lakosok számára – a vendégfogadásba való bekapcsolódásuk révén. Ez idővel jelentősen javíthatja a falu és a térség lakosságmegegőrtő erejét.

A program kapcsán az eddigi kisebb, elsősorban kulturális és ifjúsági pályázatok mellett nagyobb volumenű regionális (TRFC), országos (VFC, TTFC), majd EU-s (PHARE CBC, INTERREG) vidékfejlesztési forrásokra is fogalmaztak meg projekteket. Ez jelentős fellendülést indított el az egyesület és a falu életében. EU-s pályázati programjaik kidolgozása kapcsán mindig számíthattak két legrégebbi külföldi partnerszervezetre: a heiligenbrunni Pinceegyesületre (Ausztria) és a filovci Borturisztikai Egyesületre (Szlovénia).

2000-ben elkezdtek építeni egy szállásépületet a szőlőhegyi területükön. A 25 fős Erdei Iskola és Turistaszállás ma már szép környezetben, széles programajánlással várja vendégeit. Tanösvényt alakítottak ki a szőlőhegy természeti és épített értékeinek megismerésére. Nagyméretű közúti táblák hívják fel az átutazók figyelmét az Oszkói Pincesorra. Immár két nagyszabású turisztikai program is várja az érdeklődőket a Hegypásztor-pincéknél évről-évre. A május végi Orbán-Napi Hegyi Vigadalom elsősorban a borról és a hozzá kapcsolódó érdekességekről szól. A szeptember közepén megrendezett Oszkó-Hegyi Multság és Helyi Termék Vásár a tágabb térség gasztronómiáját és házi termékeit mutatja be.

A faluban található Községi Házban 70 fős, modern előadótermet kínálnak képzések, tájékoztatók, kisebb konferenciák szervezői számára. A kerékpárkölcsonzóban 30 db jól felszerelt bicikli várja a túrázni vágyókat, akik számára túrajavaslatokat kínálnak a térség megismerésére. Időközben a faluban két vendégház nyitotta meg kapuit és több más kezdeményezés is arra utal, hogy egyre többen látnak fantáziát a vendéglátásban, ami korábban elképzelhetetlen lett volna Oszkón.

A helyi és térségi turisztikai kínálat, valamint a Vasi Hegyhát értékeinek bemutatására több igényes kiadványt is megjelentettek az elmúlt években.

Vidékfejlesztés, térségfejlesztés

Az LEADER+ program keretében a Vasi Hegyhát Akciócsoport 100 millió forintos támogatást kapott, mely összeget helyi pályázatás révén oszthatta fel a térség legfontosabb fejlesztései számára. A programban a Hegypásztor Kör kapta azt a megtisztelő feladatot, hogy ellássa a gesztorszervezeti feladatokat, vagyis koordinálja, dokumentálja az egész folyamatot a térségben közel két éven át.

A humán-erőforrás fejlesztés területén a Vasi-Hegyhát Többcélú Kistérségi Társulással és a Megyei Munkaügyi Központtal partnerségben dolgoztak a Térségi Foglalkoztatási Paktum létrehozásán. Az EQUAL nemzetközi programban egy 5 partners konzorcium keretében dolgoztak távmunkahelyek kialakításán. A projektben 10 teleházban foglalkoztattak távügyintézőket.

Pannon Helyi Termék Klaszter

A Pannon Helyi Termék Klasztert 2005. október 3-án hozta létre tizenhárom, a Nyugat-Dunántúli Régióban működő szervezet, közel egy éves előkészítő munkát követően. A klaszter a régióban fellelhető és előállítható mezőgazdasági és kézműipari termékek összegyűjtését, hatékony előállítását, egységes arculatú megjelenítését, piacra jutásuk segítését tűzte ki célul.

2. Ábra A helyi termék védjegy

A Hegypásztor Kör, mint a Klaszter egyik alapítója, kapta a megbízást a menedzsment feladatok ellátására. Így az egyesület koordinálta többek között a két nyertes pályázathoz kapcsolódó tevékenységeket. A Regionális Innovációs Ügynökségnél támogatott projektben a lehetséges értékesítési helyek feltérképezése, védjegyezés, WEB-áruház kialakítása, csomagolástechnikai és minőségbiztosítási fejlesztések zajlottak. A GRIP-IT elnevezésű nemzetközi programban olasz és cseh partnerekkel tapasztalatcserét valósítottak meg. Közösén dolgozták ki a helyi termékek nemzetközi hálózatának koncepcióját, áttekintették az Unió védjegyezés lehetőségét, illetve a kereskedelmi szabályozásokat.

Elérhetőség: <https://hegyvasztor.hu/>

9.3 Kulturális Labor Alkotóművészeti Szociális Szövetkezet (Pécs)

A pécsi Kulturális Labor Alkotóművészeti Szociális Szövetkezet kreatív ipari területen tevékenykedik, amit tekintettel a társadalmi vállalkozások körét nem mondható jellemzőnek.

A társadalmi vállalkozás adatai:

Név: Kulturális Labor Alkotóművészeti Szociális Szövetkezet

Jogi forma: Szociális Szövetkezet

Székhely: 7621 Pécs, Király utca 64.

Alapítás dátuma: 2009. június 15.

A LABOR gyűjtőmedencéje annak a szabad alkotó erőnek és akaratnak, ami 2006 óta Pécssett és országos és nemzetközi vonzásában megjelent. Folyamatos kihívás teret és formát találni a független művészeti alkotások és kulturális kezdeményezések megjelenítésének.

Hogy létre tudjon jönni valami ilyen, elsősorban partnerekre van szükség, mert ha nincs pénzügyi tőke, akkor a kapcsolati tőke az, amire építeni lehet.

A szervezetet civil közösségre vágyó, tenni akaró személyek nyitott csoportja alapította, amelynek magja egy formálissá tett közösségi vállalkozás, a kulturális szolgáltatószociális szövetkezet, melyet növekvő számú tag képvisel.

Munkájuk példájául szolgált a lyoni Friche – egy valahai Renault gyár területére telepedett, közel 25 szervezetbe tömörült 400 alkotó közössége. Itt laza szakmai és szoros érdekszövetség rendezte a nagyszámú művész alkotó terét. Pécssett állandó feladat maradt azóta is a szabad alkotások és események terének a megszerzése, a működés alapjainak állandó újrateremtése, de a mindig megújuló társaság hozza magával a friss energiát.

A Laborhoz vezető út következő állomása egy pályázat volt, melyet a kulturális főváros pályázat menedzselésével foglalkozó Pályázati Irodának nyújtottak be az alapítók 2004-ben, Jaroslav Jičínský Utópia Kollégium címmel. A koncepció sok szállal kötődik a majdani Laborhoz.

Az Utópia Kollégium-projekt a Pécs közigazgatási területéhez tartozó, erdővel körülvett Széchenyi István-akna kulturális fejlesztését foglalta volna magába. Az elképzelés olyan bentlakásos kollégiumról szólt, ahová különböző szakterületeken alkotó fiatalok költöznének be. A társaság együtt lakik, önképző jelleggel fejleszti szaktudását, és a különböző műhelyekben készült termékek eladásával tartja fenn magát (digitális képkalkotó, virtuális web, tervező, műbútorasztalos, kertészet stb...) A kollégiumban lakó fiatalok munkáját külön csapat menedzseli. A műemlékké nyilvánított, de nagyon rossz állapotban lévő ipari épület kulturális újrahasznosítása kooperációs rendszerben valósult volna meg, ahol a képzés és a tervezés a közvetlen megvalósítással és az értékesítéssel kapcsolódik össze. A kollégiumban születő művészeti alkotások bekerülnek az intézménnyel kapcsolatban lévő szervezetek programjai közé, vendégelőadók és művészek érkeznek, akikkel közös produkciók születnek, de a kollégium tagjai is részt vesznek külföldi rendezvényeken.

A pályázat az ipari örökséget nemcsak helyszínként kezeli, hanem egy szervezési-működési modell megvalósulásához használja föl. A pályázat szerint az Utópia Kollégiumban folyó munka megerősíti a helyi identitást, a fiatalok körében csökkenti az elvándorlást és az önkéntesség intézményét is fejleszti.

A pályázatot nívódíjjal jutalmazták, de érdemi lépés nem történt a megvalósítás terén. A koncepció elemei később a Labor Kísérleti Kultúrtér projektben köszöntek vissza, tesztelve egy utópikus elképzelés valóságához való viszonyát. A harmadik fontos tényező a Labor létrejöttével kapcsolatban, hogy az azt létrehozó csapat nem volt ismeretlen a pécsi kulturális színtéren.

A város különböző terein, például a Jókai téren zajló Varázskert-Utcabál rendezvénysorozat koncepcióját és látványát a Mediátor Egyesület készítette. Ezekre a munkákra referenciaként tekintett a Pécsi Kulturális Központ, és felkérte az egyesületet, hogy a Zsolnay-gyárban szervezett Örökségyár fesztiválon „varázsolják el a teret”. Mindez fényfestéssel, a Retextil Manufaktúra bevonásával, továbbá például a gyár területén talált anyagok (szigetelőelemek) kreatív felhasználásával meg is történt.

3. Ábra A szociális szövetkezet által készített egyik látványelem Pécsen (2010)

A Labor létrejöttének indítékai és előképei között végezetül fontos megemlíteni egy franciaországi utazást. A csapat néhány tagja 2006-ban meglátogatott egy lyoni foglaltgyárat.

A Renault-üzemcsarnokba először csak tíz, majd több száz művész költözött be illegálisan. Később a város hivatalosan is bérbe adta nekik a teret, az alkotók pedig rövidesen egy kis kulturális negyedet hoztak létre, ahol műhelyek, stúdiók, próbatermek is működtek. A leendő

laborosok 10 napot töltöttek itt, és azzal a felismeréssel távoztak, hogy az ilyen típusú kulturális terek létrehozása sokkal egyszerűbb, mint amilyennek az Magyarországból látszik. Sokmillió beruházás helyett kidobott hulladékból kreatív, többfunkciós terek alakíthatók ki, az egyéni és szakmai életre is a találmányosság jellemző, miközben minőségi termékek, produkciók és szolgáltatások születnek, melyek felveszik a versenyt a professzionális kulturális központok termékeivel. A Labor létrehozóira a lyoni foglaltgyárban látottak ösztönzőleg hatottak. A hazaérkezést követően az egyesület nevében kérvényeket írtak a gyárnak, hogy adják bérbe azt a teret, ahol az Örökségyár rendezvényei zajlottak. A gyár részéről a kommunikációs igazgató foglalkozott az ügyvel, és a következő két évben is ő volt az összekötő ember a gyár vezetősége és a laborosok között.

4. Táblázat Gazdálkodási adatok (saját szerkesztés)

	2017	2018
Átlagosan foglalkoztatottak száma	4 fő	11 fő
Mérleg főösszeg	25.434 Eft	21.183 Eft
Értékesítés nettó árbevétele	30.913 Eft	23.675 Eft
Adózott eredmény	3.076 Eft	- 2.669 Eft

Elérhetőség: www.lab.org.hu

9.4 BÁCALSALMÁSÉRT Feldolgozó és Értékesítő Start Szociális Szövetkezet

Bácsalmáson két különböző szervezeti formában dolgoznak együtt a helyiek, hogy továbbértékesítésre szánt termékeik minél ismertebb legyen országszerte tevékenységek körét.

A társadalmi vállalkozások adatai:

Név: Bácsalmási Közszolgáltató Nkft.

Jogi forma: Nonprofit Kft.

Székhely: 6430 Bácsalmás, Bezdán utca 10.

Alapítás dátuma: 2009. január 27.

Tulajdonos: Bácsalmás Város Önkormányzata

Név: BÁC S A L M Á S É R T F e l d o l g o z ó é s É r t é k e s í t ő S t a r t S z o c i á l i s S z ö v e t k e z e t

Jogi forma: Szociális Szövetkezet

Székhely: 6430 Bácsalmás, Bezdán utca 10.

Alapítás dátuma: 2013. augusztus 13.

Hosszú út vezetett odáig, hogy a Bácsalmási Önkormányzati Közszolgáltatási Közhasznú Nonprofit Kft. (a „BÖKK”) közfoglalkoztatási programok keretében kialakította a termelési – feldolgozási – szolgáltatási – értékesítési és marketing. Munkájuk egyik fő eredménye a **BÁC S A L M Á S I F I N O M S Á G O K** termékcsoport: olyan tartósítószer-, adalék- és színezékmentes kézműves termékek, amelyek saját termelésű vagy lehetőleg helyben vásárolt alapanyagokból készülnek. Termékeink részben hagyományos, a mai technológiákhoz illeszkedő receptúrák alapján készülnek, részben újszerű, eddig szokatlan ízvilágú krémek, lekvárok, ételízesítők, savanyúságok, szörpök vagy ivólevek.

A Zöldség - Gyümölcs Feldolgozó Üzemünk működtetését és az értékesítési feladatok ellátását 2017. márciustól a **Bácsalmásért Szociális Szövetkezet** végzi. Termékeik helyben az **Egészséges Bácsalmásért Mintaboltban** és térségi vásárokon vásárolhatók meg. Vidéken egyre bővülő értékesítési hálózatot alakítottak ki és jelentős szerepet vállalnak a helyi és környékbeli közéletben is.

A kis gazdaságukból származó, magas zöldség- és gyümölcstartalmú kézműves termékeikbe a gyümölcs mellé a szeretetüket is üvegbe zárták, hiszen szorgos kezek örömmel készítették azokat mindannyiunk számára.

A Bácsalmási finomságok márka egyik terméke

Gazdálkodási adatok (Bácsalmási Közszolgáltató Nkft.)

	2017	2018
Átlagosan foglalkoztatottak száma	18 fő	19 fő
Mérleg főösszeg	43.648 Eft	41.396 Eft
Értékesítés nettó árbevétele	86.323 Eft	75.121 Eft
Adózott eredmény	-11.852 Eft	1.029 Eft

Gazdálkodási adatok (BÁCSALMÁSÉRT Feldolgozó és Értékesítő Start Szociális Szövetkezet)

	2017	2018
Átlagosan foglalkoztatottak száma	7 fő	9 fő
Mérleg főösszeg	11.669 Eft	12.304 Eft
Értékesítés nettó árbevétele	5.668 Eft	12.131 Eft
Adózott eredmény	347 Eft	2.938 Eft

Elérhetőség: <http://bacsfinosagok.hu/rolunk/>

10. Téma-útmutató szociális szövetkezetek alapításához és fenntartásához

Társadalmi vállalkozás, szociális szövetkezet szinte bármilyen tématerületen kialakítható, működtethető a helyi adottságoknak és társadalmi szükségleteknek megfelelően. A társadalmi vállalkozások szerepe, jelentősége egyre inkább fel fog értékelődni a jövőben, így várhatóan a tevékenységi köreik is egyre szélesebb spektrumúak lesznek. Amennyiben a társadalmi vállalkozásokat úgy definiáljuk, hogy beleértjük a szolgáltatásokat nyújtó civilszervezeteket, akkor a tématerületek igen változatosak, amennyiben a szociális szövetkezeteket vizsgáljuk, akkor a legjellemzőbb tevékenységi terület a mezőgazdaság és turizmus. Az alábbiakban olyan innovatív és/vagy hiánypótló témákat emelünk ki – a teljesség igénye nélkül – melyek célszerű a kor kihívásainak megfelelően, mintegy helyi választ, megoldást tudnak legalább részben adni a globális problémákra, így nagyon fontosak az ökoszociális piacgazdaság és a fenntartható fejlődés szempontjából.

10.1 Fenntartható mezőgazdaság, élelmiszer-előállítás és feldolgozás:

A legtöbb szociális szövetkezet mezőgazdasággal, élelmiszer előállítással, feldolgozással foglalkozik. Tevékenységük akkor tekinthető valóban fenntarthatónak, ha az környezetbarát mezőgazdasághoz kötődik.

- **Helyi termék előállítás:**

A **helyi termékek** kifejezés egy gyűjtőfogalom, de minden ide sorolható termékre a következők jellemzőek:

- helyi alapanyagból készült (helyben termelt, gyűjtött alapanyagok)
- hagyományos módszerekkel készült, mely által hordozza az adott tájegység jellegzetességét
- kisléptékben, kismennyiségben készült kézi módszerekkel vagy nem nagyüzemi eljárásokkal
- fogyasztása, felhasználása, értékesítése jellemzően helyben, max. 20-50 km sugarú körön belül történik. (A magyar kistermelői szabályozás szerint a gazdaság helyszínétől légvonalban számított 40 km.)

Forrás: Helyi termék kézikönyv 2016

A helyi termékek iránt egyre növekszik az igény, a kereslet. Minden térségben meg lehet találni vagy ki lehet alakítani a megfelelő értékesítési csatornát. A helyi termék előállítás, számos az intenzív gazdálkodás és az ehhez kapcsolódó tevékenységek által okozott környezetterhelés csökkentésére ad lehetőséget, mérsékelve ezzel a napjainkban tapasztalható környezet- és

természetkárosítási folyamatok kedvezőtlen hatásait. A kistermelők és családi gazdálkodók a termelés során anyagi okokból, hagyományőrzésből és sok esetben a természetes növényvédelmi és tápanyag visszapótlási módszerek hosszútávon is kedvező hatásait figyelembe véve alkalmazzák a természetkímélő módszereket, így közvetlenül hozzájárulnak az egészségesebb, változatosabb mezőgazdasági környezet fenntartásához. A helyben előállított termékeket kis távolságokra kell csak szállítani, ilyen módon csökken a más országokból, számos esetben más kontinensről behozott áruk szállítása során okozott környezetterhelés is. Összességében tehát, a helyi termékek megvásárlásával és elfogyasztásával nemcsak saját magunk, hanem környezetünk és ezáltal mások egészségesebb életmódjához is hozzájárulunk.

- **Ökológiai gazdálkodás:** Ökológiai gazdálkodást két módon is kapcsolható a szociális szövetkezetekhez (<https://biokutatas.hu/hu/page/show/bio>, : <https://portal.nebih.gov.hu/-/okologiai-gazdalkodas>)
 - Kereskedelmi értékesítésre termelés és feldolgozás. Ebben az esetben minősítésre van szükség, de magasabb bevétel érhető el. (<https://www.biokontroll.hu/>)
 - Egészséges élelmiszerek termelése helyi és/vagy rászoruló közösségek részére
- **Permakultúrák kertek** kialakítása és fenntartása, melyek igen nagy előnye a kevesebb energiabefektetés, kisebb fenntartási igény (<https://permakultura.hu/tudastar/>)
- **Közösségi kertek** kialakítása és fenntartása (<http://kozossegekertek.hu/>)
- **Közvetlen kereskedelem**, CSA-Közösség által támogatott mezőgazdaság, Bevásárló körök, vásárlói csoportok (<https://tudatosvasarlo.hu/csa>)
- **Aquapóniás rendszerek** kialakítása és működtetése (<https://energiaoldal.hu/aquaponia-havi-par-ezer-forintbol-sajat-zoldseg-es-hal-telen-nyaron/>)
- **Gyógy- és fűszernövények** gyűjtése, termesztése, feldolgozása

10.2 Egyéb, nem élelmiszerjellegű alapanyag- és termék előállítás:

- **Zöld háztartásvezetéshez** szükséges termékek: A zöld háztartást vezetőik a környezetbarát és helyi termékeket részesítik előnyben. A zöld háztartásvezetéshez szükséges termékek – **környezetbarát tisztítószer, organikus kozmetikumok,**

egészséges és környezetbarát élelmiszerek – helyi termékként is előállítható. A zöld háztartást vezetőik – mint tudatos vásárlók/fogyasztók- a helyi termékeket fogják preferálni. Kiemelt célterület: környezetbarát tisztító- és mosószerek, szappanok, tusfürdők krémek helyi előállítása (<https://tudatosvasarlo.hu/>)

- **Gyógy- és fűszernövények** gyűjtése, termesztése, feldolgozása

10.3 Öko-környezettechnológiák, Energetika, Fenntartható építészet

- **Öko-környezettechnológia eszközök** gyártása eladásra vagy közösségi és/vagy szociális hasznosításra
- **Low-tech technológiák, termékek** előállítása, terjesztése, elsősorban szociálisan hátrányos helyzetűek számára (pl. fűtési megoldások, hőenergiaelőállítás, víztakarékosság, alternatív vízhasználatok)

„Low-tech” megoldások:

Azon technikai-technológiai megoldások, eszközök, melyek előállítása és működtetése alacsony pénzügyi befektetéssel jár (alacsony anyag- és energiaköltség, házi előállíthatóság stb.). Emiatt széles körben alkalmazhatók, kiváló megoldást jelentenek elsősorban, de nem kizárólagosan az alacsony jövedelmű, hátrányos helyzetű csoportok számára életminőségük javítása terén. A „low-tech” megoldásokra úgy kell tekintenünk (és úgy kell alkalmaznunk), mint a leghatékonyabb környezet- és szociálpolitikai eszközökre, melyek nagymértékben képesek pozitív irányban megváltoztatni a világot!

Igen széleskörben elterjedt tévhit, hogy a hatékony energiatakarékossághoz és megújuló energiaforrások alkalmazásához sok pénz kell, mert drága beruházást igényelnek!

Ez a megállapítás egyáltalán nem igaz! A low-tech energetikai megoldások olcsók, hatékonyak, környezetbarátok, különösen alkalmasak az ökológiai lábnyomat hatékony csökkentésére!

Főbb low-tech megoldások a teljesség igénye nélkül: Naptűzhely, Sörkollektor, Tömegkályha, Rakétakályha, Komposztkazán stb.

Az ökológikus életmód szerves része a low-tech megoldások alkalmazása, mellyel mérsékelhető a hátrányos helyzet, mert azonos, változatlan anyagi források mellett magasabb életminőség és életszínvonal érhető el, növekedhet a családok, háztartások autonómiája, csökkenhet kiszolgáltatott, függőségi helyzetük, ezáltal a hátrányos helyzet mérséklődik.

<http://okosan.org/sorkollektor/>

http://logout.hu/cikk/tomegkalyha_epitese_hazilag/bevezetes_alternativak

<http://www.essrg.hu/sites/default/files/H%C3%A1zi%20k%C3%A9sz%C3%ADt%C3%A9s%C5%B1%20rak%C3%A9t%C5%B1zhely.pdf>

<http://koszsz.hu/sites/default/files/hirek/rocket.pdf>

<http://www.csimag.hu/egyszeru-konzerv-tuzhely/>

http://greenr.blog.hu/2014/01/27/komposztkazan_2_ujratolte

<http://tisztaenergia.hu/a-tiszta-energia-komposztalas-es-komposztkazan-hazilag/>

- **Térségi/kistérségi Low-tech műhely/központ** kialakítása és működtetése a következő céllal:
 - öko-környezettechnológiák széleskörű elterjesztése (ismeretterjesztés, szakmai segítség)
 - a térségben segítség nyújthatása a szociális problémák enyhítésében (pl. energiaszegénység mérséklése)
- **Házak, lakások energetikai szanálása** olcsó, környezetbarát és egészséges low-tech megoldásokkal elsősorban, de nem kizárólagosan szociálisan hátrányos helyzetűeknél **energiaszegénység csökkentésére**): szalma- és szalmabála szigetelés, kenderszigetelés, szupervályog stb... **(A magyar lakások csak ötöde korszerű hőszigetelésű. A lakások több mint fele átlagos vagy annál is rosszabb minőségű, a legrosszabb kategóriába tartozó lakások aránya pedig 6 %-os volt tavaly)**
- **Közösségi energia-előállító és felhasználó rendszerek** kialakítása és működtetése a megújuló energiaforrásokra alapozva
- **Fűtőanyag előállítása** (pl. apríték, pellet, brikett) kereskedelmi forgalmazásra, közösségi felhasználásra vagy a szociálisan hátrányos helyzetűek segítésére
- **Fenntartható építészeti alapanyagok, termékek előállítása** kereskedelmi forgalmazásra, közösségi felhasználásra vagy a szociálisan hátrányos helyzetűek segítésére az egészséges és alacsony rezsiű otthonok kialakítása érdekében: vályogtégla, szalmabála, építészeti kender termékek (kendertégla, kenderszigetelés) stb.
<http://7haz.hu/alternativhazak>, <http://7haz.hu/valyoghaz>,
<http://7haz.hu/szalmahaz>, <http://7haz.hu/szupervalyog-foldzsak>,
<http://www.szupervalyog.com/>, <http://7haz.hu/oeko-hazak>,
<http://mindenamikender.hu/blog/kenderhaz>, <http://www.kenderhaz.hu/a-kender/>)
- **Térségi/kistérségi Fenntartható építészeti műhely/központ** kialakítása és működtetése a következő céllal:

- **Fenntartható építészeti technológiák (vályog-, szalma-, kender stb.) alkalmazására** széleskörű elterjesztése (ismeretterjesztés, szakmai segítség)
- a térségben segítség nyújthatása a szociális problémák enyhítésében (pl. energiaszegénység mérséklése)

10.4 Szociális szolgáltatások

- **Idősgondozás:** Előregedő társadalmunkban egyre nagyobb szükség/igény van az idősök gondozására, ami megvalósulhat házi gondozásként, idősök napközi otthonaként, szociális otthonként. A jelenleg működő ellátások egyre kevésbé képesek kielégíteni a növekvő igényt, így egyre nagyobb szükség és lehetőség van a társadalmi vállalkozások, szociális szövetkezetek intenzívebb szerepvállalására ezen a téren.
- **Családi napközik, bölcsődék, játszóházak, egyéb gyermekfelügyelet működtethet főként a szolgáltatáshiányos vidéki térségekben**
- **Háztartásvezetés illetve háztartásvezetésbe besegítés szociális vállalkozás keretében.** Egyre több az előregedett, egyszemélyes háztartás, ahol sokszor az egyszerűbb háztartási rutin feladatok is problémát jelentenek. Háztartásvezetési szolgáltatást térítésért lehetne nyújtani és ebből finanszírozni a leghátrányosabb helyzetűeknek nyújtott szolgáltatásokat. A háztartásvezetési szolgáltatásokat ki lehet bővíteni a házfenntartási, és kerti munkák elvégzésével.
- **Energiaszegénység csökkentésére irányuló szolgáltatások: Lásd 3. Öko-környezettechnológiák, Energetika, Fenntartható építészet**

10.5 Egyéb szolgáltatások

- **Hulladékfeldolgozás termékké:** Papír, ruha, fém stb... Bármilyen hulladékból előállított termékek (Pl.: farmer újrahaznosítás, <http://oldblue.hu/>)
- **Turisztikai szolgáltatások minden formája, mely a fenntartható, vidéki turizmushoz kötődik.** Különösen ígéretes az ökoturizmusba, a slow living, slow food irányokba **bekapcsolódás.** (http://www.termeszetvedelem.hu/user/downloads/okoturizmus/okoturizmus_strategia_X.pdf,
- www.slowliving.hu,

- <https://www.growveg.com/guides/the-100-mile-diet/>,
<http://www.ecolife.com/health-food/eating-local/100-mile-diet.html>
- **Kisállat (kutya, macska) panziók, napközik működtetése**
- **Hiányszakmák, hiányszolgáltatások legalább részbeni pótlása a szociális vállalkozások által elsősorban, de nem kizárólagosan vidéken: szabás-varrás, ruhajavítás, cipőjavítás, suszter, egyszerűbb lakatos munkák, egyszerű karbantartó szolgáltatások**
- **Zöldfelület-fenntartás, kertkarbantartás önkormányzatoknak, magánszemélyeknek, illetve rászorultsági alapon időseknek**
- **A sharing economy keretében kölcsönző, megosztók működtetése. Kiemelten figyelemreméltó terület az alternatív közösségi közlekedésbe való bekapcsolódás.**

A **sharing economy**, magyarul közösségi gazdaság egy olyan gazdasági és szociális rendszer, amely az árukhoz, a szolgáltatásokhoz, az adatokhoz és a tudáshoz közösségi hozzáférést tesz lehetővé, a felhasználók akkor juthatnak hozzá a forrásokhoz, amikor épp szükségük van rá, anélkül, hogy meg kéne vásárolniuk. A 2000-es évek elején jelent meg új üzleti struktúráként, amely a kimerülő energiaforrások és a folyton növekvő népesség problémájára keresett megoldást. Ma az egyik legfelkapottabb gazdasági trend. Rengeteg iparágban használatos és sokan részt vesznek benne, például egyének, vállalatok, non-profit szervezetek. A modellekben megtalálható a kölcsönzés, a cserekereskedelem, a bérbeadás, az ajándékozás, a csere illetve olyan közösségi birtoklási formák, mint amilyenek a termelészövetkezeti struktúrák. "A rendszer alap gondolata szerint, ha egy gazdasági jószágról információt osztanak meg, akkor ezen jószág értéke mind a magánszemélyek, mind a vállalkozások, mind pedig a közösség számára nő." Egyre kevésbé van jelentősége a birtoklásnak és fontosabb lesz az elérés.

Forrás: Molnár Ildikó: [Sharing economy](#)

10.6 Ajánlott szakirodalom, további információk:

A helyi termékekről - Közismereti anyag helyi termelőknek, fogyasztóknak, felelősen gondolkodóknak, Ökorégió Alapítvány, 2019 City Cooperation II. ATHU018 projekt (<http://okoalapitvany.hu>,

Ökorégió Füzetek V.-XIII., Ökorégió Alapítvány: (<http://okoalapitvany.hu/>):

V: Decentralizált szennyvíztisztítás, ivóvíztakarékosság, VI: Ökológikus életmód – Zöld háztartásvezetés, VII: Ökológikus életmód – Egészséges, környezetbarát otthon, ökoépítéset, VIII: Ökológikus életmód – Egészséges, környezetbarát táplálkozás. Tudatos fogyasztás, IX: Megújuló energiaforrások alkalmazási lehetőségei egyéni és közösségi szinten, X: Energiaszükséglet csökkentése egyéni és közösségi szinten, XI: Best-Practice – Modellértékű projektek, XII: Fenntartható vízgazdálkodás – víztakarékosság, alternatív vízhasznosítás, XIII: Fenntartható energiagazdálkodás

11. Környezeti útmutató, javaslatok a környezettudatos társadalmi vállalkozási formához

Ebben a fejezetben azt kívánjuk bemutatni, hogy miért fontosak a társadalmi vállalkozások a fenntartható fejlődés közelítésében. Továbbá röviden összefoglaltuk a legfontosabb gyakorlati tudnivalókat a környezeti fenntarthatóság terén, amivel a legtöbbet tehetjük lokálisan a globális problémák, mivel társadalmi vállalkozókként kiemelt figyelmet kell szentelnünk ennek a témakörnek. Minden egyes apró lépés is fontos és elősegíti, hogy a világ egy jobb irányba haladjon.

11.1 Társadalmi vállalkozások – Ökoszociális gazdaság – Fenntartható fejlődés kapcsolata

Ökológiai lábnyomat, Fenntarthatóság, Fenntartható Fejlődés

Mi a fenntarthatóság? Mit tehetünk?

A fenntartható fejlődés a környezeti erőforrások olyan tartamos, fenntartható hasznosításán alapul, mely nem okoz irreverzibilis változásokat és úgy elégíti ki a jelen generációi szükségleteit, hogy teret hagy a következő generációk számára.

Fenntarthatóság csak akkor lehetséges, ha az ökológiai lábnyomatunk nem nagyobb, mint a rendelkezésre álló biokapacitás. Ezt az állapotot azért KELL elérni, mert amelyik rendszer nem fenntartható, az ELKERÜLHETETLENÜL ÖSSZEOMLIK.

4. Ábra Az ökológiai lábnyomat növekedése – A fenntarthatóság felé haladunk???

MEGOLDÁS = Ökológiai lábnyomat csökkentése a társadalom, az egyén és a család szintjén

Hogyan? – Paradigmaváltás elméletben és gyakorlatban

- Életmód és szemléletmód váltás:
Önmérséklet, kevesebb fogyasztás mindenből! = ökológikus, fenntartható életmód
- Visszajelzések javítása, társadalmi reakciósebesség fokozása (alkalmazkodó képesség, változtatási képesség javítása)
- A népesség további növekedésének mérséklése: oktatás, képzés és életszínvonal emelése, születésszabályozás elérhetővé tétele mindenki számára a világon, stb.
- A tőke további növekedésének korlátozása, az egyenlőtlenségek mérséklése
- A gazdaság teljes mértékű átalakítása:
 - Az ökoszociális piacgazdaság kialakítása, ezáltal a növekedés-orientáltság megszüntetése, az egyenlőtlenségek mérséklése
 - A kimerülő nyersanyagkészletek kímélése, megújuló nyersanyagforrások eróziójának megakadályozása

Lehetséges eredmények

- Minőségibb élet egy jobb környezetben, amennyiben szerencsénk lesz és nem halogatjuk tovább a lépéseket
- Élet az élhetőség határain belül maradó Földön az emberiség számára
- Amennyiben nem lesz átütő változás, akkor elkerülhetetlen a gazdasági-társadalmi összeomlás... A JÖVŐ ELFOGY!

Ökoszociális piacgazdaság elvei, jellemzői

- Semmi sem hatékonyabb a piacnál
- Helyes piacvezérlés: Értékéviszonyok módosítása, a környezetnek ára van! Szakítás azzal, hogy az árat a kereslet és a kínálat viszonya szabja meg. Az ipari/fogyasztói társadalom ezt a törvényt követve lépett az ökológiai csapdába
- Adók általi vezérlés: Az összádóterhek növelése nélkül, fokozatosan kell az ökológiai célokhoz idomítani az adórendszert

- A környezetnek, az egészségnek ára van, EXTERNÁLIÁK INTERNALIZÁLÁSA
- Csak a szükséges tilalmakat!
- A fogyasztó tudni akarja, hogy mit vesz!: A tudatos fogyasztás terjedésével már most is egyre inkább meghatározó
- Támogatást csak a jövőépítő beruházásoknak! A támogatás holnapba való befektetés legyen, ne a múltat konzerválja.
- Az oktatás is környezetvédelmi beruházás! (lásd Csíkszentmihályi Mihály: A harmadik évezred pszichológiája – A fenntartható gondolkodásmódú ember)
- Legyen nemzetközi feladat a környezet védelme
- Új gazdasági iránytű! – Szakítás a növekedés orientáltsággal, helyette a minőség kerül előtérbe. Új mutatók alkalmazása. A társadalmi jólét és a boldogság kerül a középpontba.
- **A fenntartható fejlődés és az ökoszociális piacgazdaság legfőbb jellemzője: A legnagyobb hatékonyság elve:** Minél magasabb jólét érhető el korlátozott anyagfolyam mellett, annál magasabb az életminőség a környezet szabta keretek között
- **Fenntartható fejlődés – Ökoszociális piacgazdaság- Szociális szövetkezetek kapcsolata**

Társadalmi vállalkozások = Út a jövőbe!

A fenntartható fejlődés megvalósításának, közelítésének egyik legfőbb „eszköze” az ökoszociális piacgazdaság, mely nélkül a fenntarthatóság nem megvalósítható.
A jelenlegi – hosszútávon (?) - teljesen fenntarthatatlan gazdasági környezetben a szociális vállalkozások az ökoszociális piacgazdálkodás előhírnökei.
A társadalmi vállalkozások a jelenlegi gazdasági-társadalmi környezetben egyrészt követendő modellek, másrészt kísérleti „alanyok” arra, hogy milyen problémákkal szembesülnek, mennyire lehetnek sikeresek, mit és hogyan kell megváltoztatni a gazdaságban, a társadalomban a fenntarthatóságért, az ökoszociális piacgazdálkodásért.
Nagyon fontos modellek/kísérleti alanyok, hiszen a közeljövőben egyre többen lépnek erre az útra.

11.2 Környezeti szempontok a témaválasztáshoz

Lásd 10. fejezet: Támpontok és témajavaslatok a Szociális Szövetkezetek kialakításához:

11.3 Környezeti szempontok a tevékenységben, működtetésben

A társadalmi vállalkozások, szociális szövetkezetek tevékenységi területei igen szerteágazóak, így minden területre alkalmazható iránymutatást nem lehet adni, ezért a főbb, általános irányelveket emeljük ki.

Fő irányelv:

- Az ökológiai lábnyomat minimalizálása a tevékenység és a termék, szolgáltatás minden életciklusában.
- Legyünk minél inkább modellértékűek fenntarthatósági szempontból

Telephelyek:

- A működési hely legyen minél fenntarthatóbb, ökológikusabb
- Alkalmazzuk a fenntartható építészeti megoldásokat, az öko-környezettechnológiákat, a low-tech megoldásokat, melyek nem csak környezeti szempontból kedvezőek, de költséghatékonyabb működtetést tesznek lehetővé
- Amennyiben lehetőségünk van rá, akkor telephelyünk legyen követendő modell, bemutatásra alkalmas helyszín

Alapanyag:

- Előállítás történjen minél inkább környezetbarát módon
- Származzon környezetbarát gazdálkodásból, etikus állattartásból
- Beszerzés, előállítás során minimalizáljuk a szállítást, a legfenntarthatóbb a 40 km-en belüli szállítás
- Újrahasznosítás: Amennyiben lehetséges, akkor alapanyagként dolgozunk fel hulladékot, egyéb tevékenységből származó mellékterméket. Törekedjük a körfolyamatokba kapcsoltságra
- Az előállítás legyen energiatakarékos, vegyszermentes. Kerüljük/minimalizáljuk a károsanyagok kibocsátását

Energia- és víz:

- Energiaszükséglet minimalizálása és a megújuló energiák alkalmazása a tevékenység és a termék/szolgáltatás teljes életciklusa során
- Vízszükséglet minimalizálása és a megújuló energiák alkalmazása a tevékenység és a termék/szolgáltatás teljes életciklusa során. Törekedjünk az alternatív vizek hasznosítására (esővíz, szürkevíz, tisztított szennyvíz)

Hulladék

- Tudatos vásárlás (beszerzések a termék-előállításokhoz, szolgáltatások során)
- E-iroda, e-kommunikáció, papírhasználat minimalizálása
- Szemét- és hulladéktermelés minimalizálása a tevékenység és a termék/szolgáltatás teljes életciklusa során.
- Szelektív hulladékgyűjtés és komposztálás

Szállítás és kereskedelem:

- Mind az előállítás, mind a kereskedelem során minimalizáljuk a szállítást amennyire csak lehetséges. A terméket, a szolgáltatást próbáljuk meg minél inkább helyben értékesíteni
- Rövid kereskedelmi láncon belül értékesítsünk, ami egyrészt környezeti szempontból is kedvező, másrészt anyagilag is jobban járunk és nagyobb lesz a függetlenségünk!
- Használjuk az internet nyújtotta lehetőséget a szállítás mérséklésére és a vevői csoportok elérésére

Egyéb:

- Zöld „háztartásvezetés”, tudatos vásárlás a telephelyen és szolgáltatások során
- Zöld Iroda megvalósítása
- Minél inkább a fenntartható mezőgazdasághoz és a fenntartható turizmushoz

Tudás- és tapasztalatcsere:

- Nyílt Napok, Bemutatók
- Job shadowing: gyakorlati képzés a mindennapi tevékenységekhez kapcsolatan és tanulmányutak
- Kapcsolódás tudásmegosztó és tapasztalatcsere projektekhez, programokhoz.

12. Források

G. Fekete É. és tsai 2017: G. Fekete Éva, Bereczki Ádám, Kádárné Horváth Ágnes, Kiss Julianna, Péter Zsolt, Siposné Nándori Eszter, Szegedi Krisztina: Alaputatás a társadalmi vállalkozások működéséről.

http://piactars.hu/uploads/files/documents/Zarotanutlmany_OFA_ME_GTK_2017_06_30.pdf

Szegedi-Bereczk 2017: Dr. habil Szegedi Krisztina - Bereczk Ádám: A társadalmi vállalkozások finanszírozási lehetőségei, jogi szervezeti formái és beágyazódása a szociális gazdaság rendszerébe. In: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században Budapest, 2017. 602-617

GINOP-5.1.7.-17 2017: Társadalmi célú vállalkozások ösztönzése GINOP-5.1.7.-17 Támogatási Felhívás. <https://www.palyazat.gov.hu/ginop-517-17#>

Péter Zs. 2018: Péter Zsolt: Dr. Péter Zsolt: A társadalmi vállalkozások és tevékenységeik ismertsége, illetve az előttük álló feladatok egy kérdőíves felmérés eredményei alapján.

<http://real.mtak.hu/92300/1/3.Atarsadalmivallalkozasokestevekenysegeikismertsegeilletveazelottukallofeladatokegykerdoivesfelmereseredmenyeialapjan1.pdf>

Defourny, J. - Nyssens, M. (2013): The „International Comparative Social Enterprise Models” (ICSEM) Project. http://www.iapsocent.be/sites/default/files/ICSEM%20final%20130326-LO_3.pdf

<https://www.nonprofit.hu/tudastar/mely-jogszab%C3%A1lyok-szab%C3%A1lyozz%C3%A1k-nonprofit-szervezetek-k%C3%B6nyvvezet%C3%A9s%C3%A9t>

Nagyné-Soltész 2015: Dr. Nagyné Varga Ilona - Dr. Soltész Anikó: Szociális szövetkezetek kialakítása, működtetése – ismeretterjesztő anyag

https://www.segelyszervezet.hu/sites/default/files/knowledge-docs/szocialis_szovetkezetek.pdf

Feik 2017: Dr. Feik Csaba: A szociális szövetkezetekről. 2017.

https://www.menedzserpraxis.hu/hir.php?hir_ID=3817

Suller 2016: Suller Kriszta: A nonprofit gazdasági társaságok, mint különleges esetek 2016.

<https://5percado.hu/nonprofit-gazdasagi-tarsasagok-mint-kulonleges-esetek/>

Szemelvények forrásai:

Helyi termék kézikönyv: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2016)

<https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/101-helyi-termekek-kezikonyv/file>

Molnár Ildikó: Sharing economy: Molnár Ildikó: Hálózati ismeretek I. (é.n.)

<http://konyvtartudomany.elte.hu/KONYVTAR/dolgozatok/2015a2/sharingeconomy.html>

Fülöp 2016.: Dr. Fülöp Edina: Hogyan alapítsunk alapítványt? Alapítvány létrehozása 2016.

<http://drfulopedina.hu/egyeb/hogyan-alapitsunk-alapitvanyt-alapitvany-letrehozasa>

12.2 Szemelvényekhez felhasznált források jegyzéke

Helyi termék kézikönyv: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (2016)

<https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/101-helyi-termekek-kezikonyv/file>

Molnár Ildikó: Sharing economy: Molnár Ildikó: Hálózati ismeretek I. (é.n.)

<http://konyvtartudomany.elte.hu/KONYVTAR/dolgozatok/2015a2/sharingeconomy.html>

Fülöp 2016.: Dr. Fülöp Edina: Hogyan alapítsunk alapítványt? Alapítvány létrehozása 2016.

<http://drfulopedina.hu/egyeb/hogyan-alapitsunk-alapitvanyt-alapitvany-letrehozasa>

<https://grow-group.com/szervezetfejlesztes/szervezeti-strategia-jovokep-alkotas/>

12.3 Ábrajegyzék

1. Ábra A szövetkezet logója	46
2. Ábra A helyi termék védjegy	52
3. Ábra A szociális szövetkezet által készített egyik látványelem Pécssett (2010)	54
4. Ábra Az ökológiai lábnyomat növekedése – A fenntarthatóság felé haladunk???	64

12.4 Táblázatok jegyzéke

1. Táblázat A célterületen szociális vállalkozásként besorolt szervezetek száma, 2016.....	8
2. Táblázat A társadalmi vállalkozásokkal kapcsolatos hazai pályázatok (Szegedi-Bereczk 2017: 612. alapján)	37
3. Táblázat Gazdálkodási adatok (saját szerkesztés)	46
4. Táblázat Gazdálkodási adatok (saját szerkesztés)	55